Călătorie în Ținutul Buzăului

Ghid neconvențional

Universitatea din București
Centrul Geomedia
București, 2007

Despre Ținutul Buzăului

Ținutul Buzăului este unul dintre multele locuri de basm din România, având un farmec aparte dat de bogăția naturii și de semnificația istorică a locurilor. Aici este unul dintre locurile de cult și de har din diferitele epoci și religii ce au crescut la noi.
Putem întâlni tumuli scitici numiți gorgane, în denumirea locală tradițională, rămășițe de altare solare îngropate în păduri din vremea dacilor, dar și multe mănăstiri ce au înflorit între secolele al-IV-lea și al XVII-lea. Aici au apărut, la fel ca în Dobrogea Sfântului Andrei și primele lăcașuri de cult creștin din România, biserici săpate în piatră, chilii săpate în stânci, lăcașuri creștine în care călugării comunicau între ei prin fum și mîncau la o masă dintr-un trunchi de copac cu farfuriile săpate într-un trunchi; și dormeau iarna în lână de oaie pe care o torceau pentru păstorii locului în schimbul hranei pe care o primeau.
Ținutul Buzăului scoate la suprafață mărturii ale trecutului geologic absolut unice și spectaculoase. Vulcani noroioși în care noroiul adâncurilor germinatoare de istoria vieților marine trecute iese deasupra în bolboroseli de gaze, în peisaje lunare, sterpe, impresionante în care trăiesc plante unice, rămășite ale epocilor trecute.
În această zonă a miracolelor găsim cele mai ciudate peșteri săpate în munți de sare ce se ițesc deaupra pământului, peșteri cu pereți acoperiți cu sulf din care izvorăsc ape sulfuroase care au tăiat în piatra muntelui care-l străbat, canioane și bazine în locuri sălbatice în care te aștepți să apară duhurile pământului: zâne și spiriduși.
Pe aceste meleaguri mai apare și lacrima pământului sub forma de chihlimbar sângeriu, aproape negru; forme rare, unice în lume ce poartă numele de romanit.
În zilele ploioase sau cețoase îți poți imagina valea Buzăului ca pe un vechi fund de mare, dovadă fiind scoicile marine care apar în rocile din maluri sau pe pământurile oamenilor. Dacă cercetăm malurile de argilă sau calcar putem găsi și alte fosile, de la urme de scoici până la oase de mamuți.
Tot aici mai găsim vechile legende și obiceiuri de pe vremea dacilor, precum și cătune cățărate pe stânci cu căsuțe și oameni, rămășițele acelor vremuri, în care istoria modernă încă nu a pătruns nici măcar la nivelul electricității curente.
Ținutul Buzăului ne oferă o incursiune în istoria României și în istoria geologiei acestor meleaguri, pe care nu o mai putem găsi nicăieri în altă parte.

Florin Colceag

Călătorie în
Ținutul Buzăului

Ghid neconvențional

Universitatea din București
Centrul Geomedia
București, 2007

Publicație realizată în cadrul proiectului "Ținuturile României – Ținutul Buzăului. Patrimoniul cultural și natural ca suport pentru dezvoltare durabilă", finanțat de Ministerul Culturii și Cultelor prin Administrația Fondului Cultural Național.
Coordonatori proiect Alexandru Andrășanu și Dorel Ruști

Instituții partenere în realizarea publicației

Universitatea din București – Centrul Geomedia
Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa"
Muzeul Țăranului Român
Muzeul Național de Geologie
Consiliul Județean Buzău

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Călătorie în Ținutul Buzăului - Ghid neconvențional /
coord: Alexandru Andrașanu
Suceava : Accent Print, 2007
Bibliogr.
ISBN 978-973-1772-09-7

I. Andrășanu, Alexandru (coord.)

913(498-35 Buzău)(036)

Coperta: Peisaj din Păcuri, comuna Cănești

Autori

Coordonator
Alexandru Andrășanu

Editor
Andra Andrei

Autori
Terra
Alexandru Andrășanu
Antonela Neacșu
Relu Roban
Claudia Roban
Gabriela Cristea
Doina Ciobanu

Natura
Dorel Ruști

Fabula
Claudia Băltățoiu
Daniela Alexandrescu
Ioana Daia
Gabriela Leonida
Gabriela Cristea

Aegis
Alexandru Andrășanu

Hărți
Alexandru Andrășanu

Au colaborat
Răzvan Nicolescu
Cristian Ciobanu
Ion Zota
Ionuț Pițurescu
Gheorghe Petcu
Cosmin Manolache
Simona Florea
Cecilia Petrescu

Foto
Mihai Mâncu, Alexandru Andrășanu, Ioana Daia, Gabriela Leonida, Monica Lopată, Antonela Neacșu, Rareș Benga, Ionuț Pițurescu, Horia Mitrofan, George Năzăreanu, Alexandru Iftime

Machetare & concepție grafică
Marian Cazacu – MZC
Andra Andrei

Tehnoredactare
Andra Andrei

Corectură
Ioana Daia, Dana Alexandrescu

Cuprins

Introducere

E țara plină de țări. Această expresie bine cunoscută sintetizează bogăția culturală a României și evidențiază evoluția particulară a unor zone, in anumite contexte naturale și istorice.

"Țările" sau "ținuturile" sunt teritorii ce oferă punctele de reper necesare definirii personale, dar și stimulării energiilor și inițiativelor capabile să contribuie la întărirea și afirmarea identității locale într-o Europă multiculturală și într-o societate tot mai globalizantă.

"Ținutul Buzăului" se află într-un spațiu de confluență, atât a unor zone naturale distincte, cât și a unor provincii cu evoluții istorice diferite. Astfel, în timp, el a dobândit trăsături comune ariilor de influență, dar și specificitatea rezultată din interferență.

Teritoriul propus, deși nu corespunde în totalitate cu ceea ce s-a numit, în diverse momente istorice, "Ținutul" sau "Țara Buzăului", cuprinde elementele de esență: credința, tradițiile culturale, resursele naturale specifice, continuitatea spiritului.

Pentru integrarea nevoilor de păstrare a acestei moșteniri cu planurile de promovare și dezvoltare social-economică a fost propusă crearea Geoparcului Ținutul Buzăului.

Geoparcul este un motor în realizarea de parteneriate, propunerea și derularea unor proiecte educaționale, de construcție comunitară, proiecte culturale, de cooperare națională și internațională. În același timp asigură cadrul pentru comunicare locală și promovare turistică.

Ținutul Buzăului este o destinație tentantă pentru turismul cultural și de descoperire: Vulcanii Noroioși, Focul Viu, sarea, chihlimbarul, rocile din trecutul geologic, biodiversitatea, relieful, mănăstirile și bisericile, chiliile, ruinele unor foste așezări sunt câteva din elementele naturale și cultural-istorice ce pote fi admirate și explorate. Alături de ele sunt poveștile, istoria locului și mai ales oamenii de azi cu activitățile lor legate de agricultură și creșterea animalelor, cu tradițiile ce sunt tot mai greu de păstrat.

Acest ghid, realizat de "Prietenii Buzăului", deapănă patru povești pentru patru teme: *Terra (Povestea Pământului), Natura (Povestea Vieții), Fabula (Povestea Oamenilor)* și *Aegis (Povestea construcțiilor și a satelor)* și vă invită la o călătorie neconvențională și inedită într-un ținut ce vă va ține imaginația activă.

Geoparcul "Ținutul Buzăului" este un spațiu deschis pentru toți cei ce doresc să participe la renașterea unor comunități, este loc de întâlnire a tuturor celor ce se simt atașați de valorile tradiționale și îi sunt locuitori reali sau virtuali.

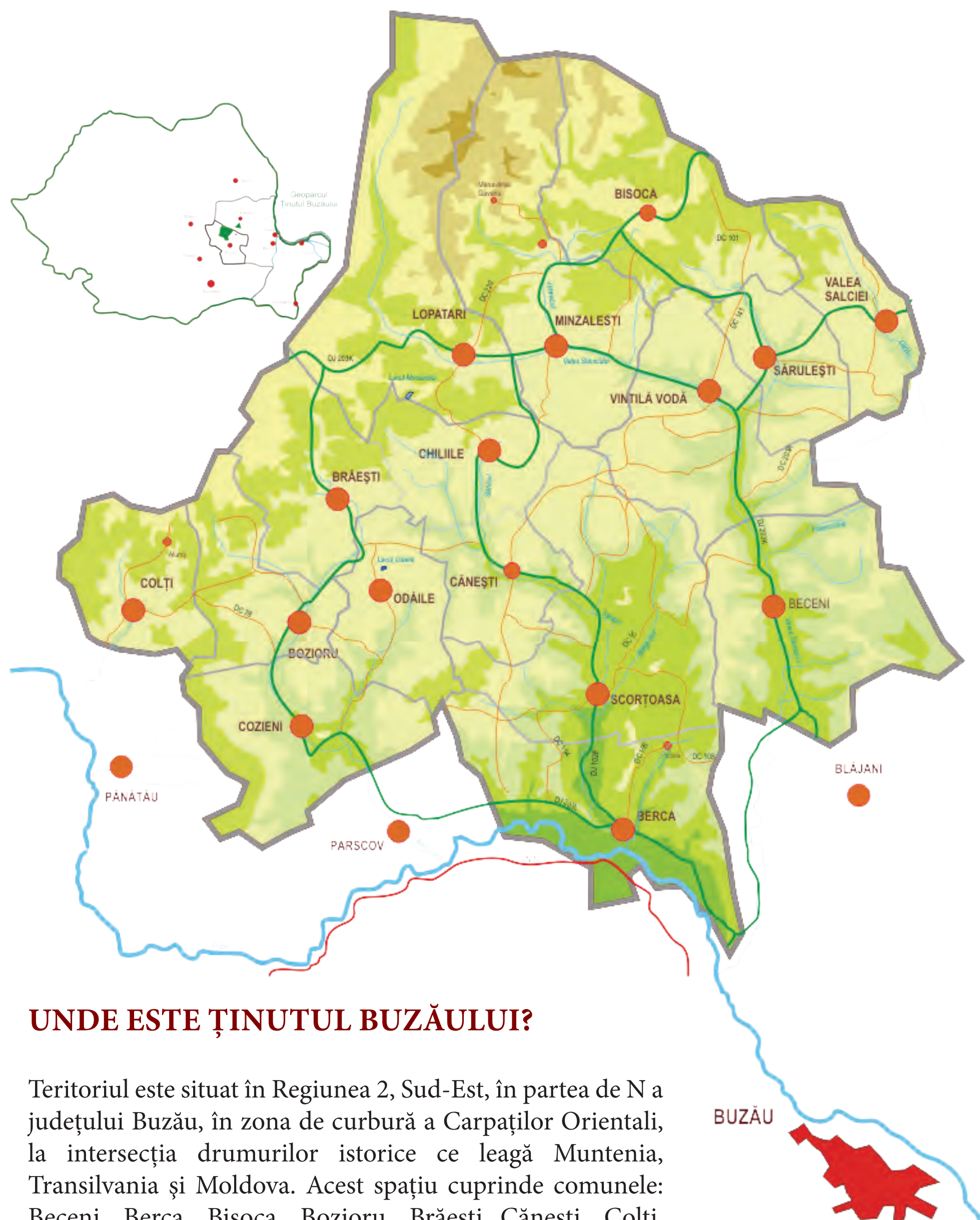
Alexandru Andrășanu

GEOPARCURILE

Primele geoparcuri au apărut ca urmare a unor proiecte LEADER derulate în zone rurale din Franța, Germania, Grecia şi Spania. Conceptul s-a dezvoltat foarte rapid generând în anul 2000 o Rețea Europeană a Geoparcurilor, rețea ce numără acum 31 de membri.
Susținerea şi promovarea la scară mondială, de către UNESCO, au dus la crearea Rețelei Globale a Geoparcurilor, cu 53 de membri în acest moment şi la crearea a numeroase alte geoparcuri in toate continentele.
Recunoaşterea internaționala a funcționării unui geoparc şi acceptarea lui în aceste structuri se face în acord cu reglementările stabilite de Carta Rețelei Europene şi de către UNESCO şi pe baza unei atente evaluări periodice din partea membrilor rețelelor.
In timp, pe baza ideilor inovatoare în dezvoltarea geoturismului, educației, amenajării teritoriului, geoparcurile au devenit simboluri de calitate şi branduri ale teritoriului lor.
Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului este primul geoparc creat în România şi primul din Europa Centrală şi de Est acceptat ca membru în Rețeaua Europeană şi Rețeaua UNESCO a Geoparcurilor.

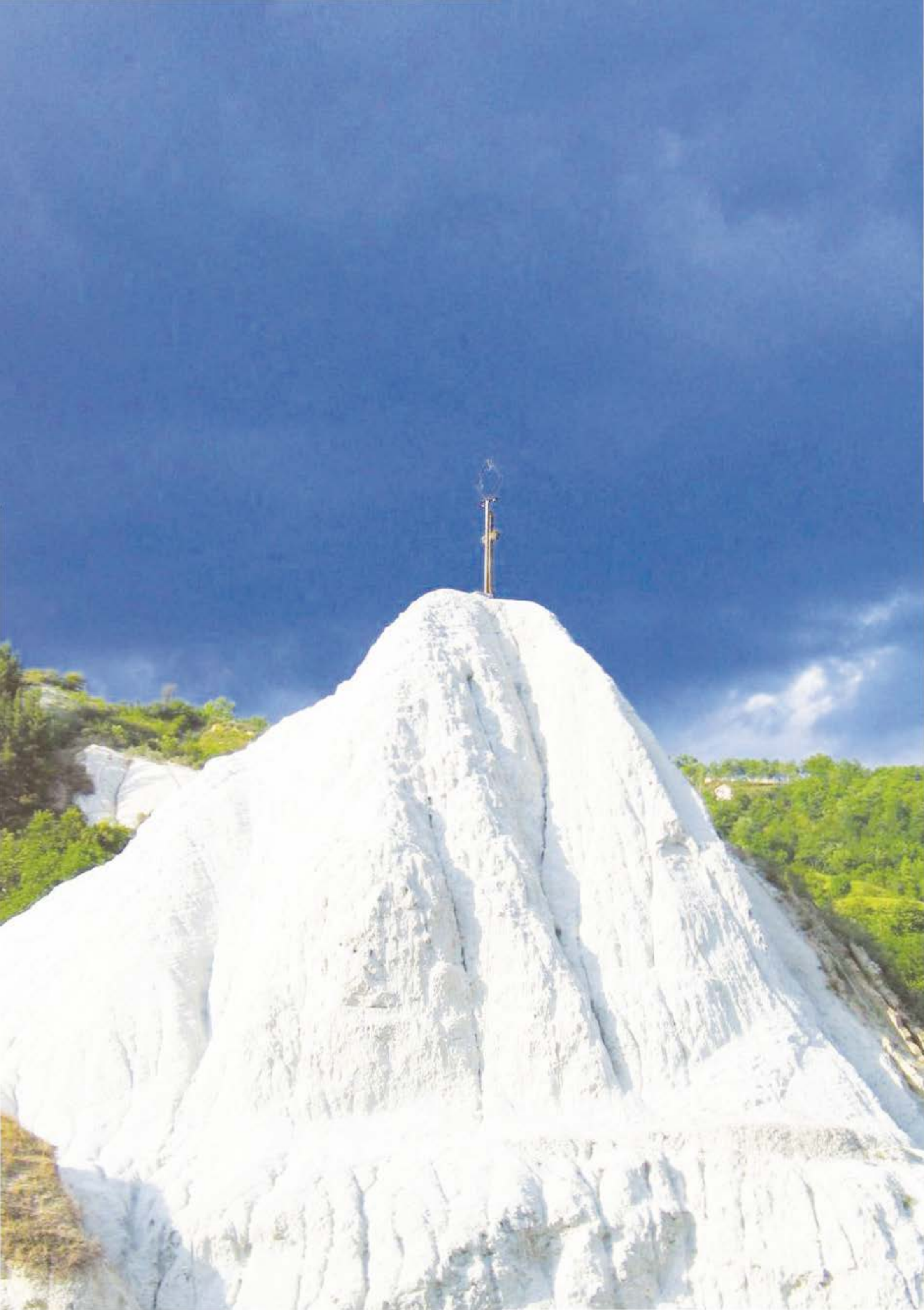
Peisaj din Valea Salciei

UNDE ESTE ŢINUTUL BUZĂULUI?

Teritoriul este situat în Regiunea 2, Sud-Est, în partea de N a județului Buzău, în zona de curbură a Carpaților Orientali, la intersecția drumurilor istorice ce leagă Muntenia, Transilvania şi Moldova. Acest spațiu cuprinde comunele: Beceni, Berca, Bisoca, Bozioru, Brăeşti Căneşti, Colţi, Chiliile, Cozieni, Mânzăleşti, Lopătari, Odăile, Săruleşti, Scorţoasa, Valea Salciei, Vintilă Vodă, cu o suprafață totală de aproape 100 000 de ha şi o populație de peste 40 000 de locuitori.

"Când eram eu copilă adunam pietricele. Toți copiii aveau buzunarele pline de chilimbar"
(Anica Chiru - satul Colți)

Terra

POVESTEA PĂMÂNTULUI

Geoparcul Ținutul Buzăului este situat în zona Subcarpaților de Curbură, mai exact în zona centrală a acestora, numită Subcarpații Buzăului, după numele râului ce îi străbate. Pe o arie mai restrânsă, în partea nord-estică, este o zonă de contact cu Munții Buzăului.

Cele trei văi ce străbat regiunea sunt și ele tributare Buzăului: *Valea Slănicului*, *Valea Sărățelului* și *Valea Bălănesei*. Comuna Colți are așezările situate pe *Valea Colților*, *Valea Alunișului* și *Valea Muscelului,* ape ce ajung tot în râul Buzău. Comuna Valea Salciei este situată pe *Valea Câlnăului*, afluent al *Râmnicului.*

Relieful, cu altitudini cuprinse între 300 și 1400 m, este constituit pe roci sedimentare de vârstă Paleogen - Cuaternar. Dealurile înalte sunt modelate în depozite de fliș paleogen, predominant siliciclastic si uneori în depozite de molasă miocenă, formate din gresii cu intercații de argile, tufuri, gipsuri și sare. Dealurile mijlocii și scunde cuprind numeroase intercalații de roci argiloase.

Alunecările au o acțiune puternică asupra versanților și furnizează albiilor râurilor cantități mari de materiale erodate. Eroziunea se desfășoară și prin procese intense de ravenare și de spălare, accentuate de despăduririle din zonă și de utilizarea necorespunzătoare a terenurilor. Procesele de eroziune sunt accentuate de precipitațiile torențiale din timpul verii și de cantitățile mari de apă rezultate în urma topirii zăpezilor.

Zona este foarte cunoscută pentru Vulcanii Noroioși, chihlimbarul de la Colți, sarea de la Meledic, Focul Viu, izvoarele de petrol, relieful spectaculos

cu “ziduri ale uriașilor” sau “colți de piatră”, pentru peșterile în sare, alunecările de teren, pentru peisajele rurale, izvoarele sărate sau sulfuroase. Nu trebuie sa fii specialist pentru a putea admira spectacolul oferit de natură.
Povestea geologică a Ținutului Buzăului este extrem de complexă și interesantă. Rocile sedimentare întâlnite la suprafață acoperă o istorie ce începe acum mai bine de 60 de milioane de ani în Marea Tethys şi continuă in Marea Paratethys, separată din prima pe măsură ce s-au ridicat lanțurile alpin şi carpatic. În ele putem descifra atât scurgerea timpului, dar şi structura şi caracteristicile depozitelor de fliş şi molasă din pânzele de şariaj externe şi ale avanfosei Carpaților Orientali.
Structura Berca – Arbănaşi este un exemplu semnificativ pentru geologia zonei. Rocile care o compun conțin acumulări de petrol şi gaze, exploatate de peste o sută de ani, iar faliile şi fisurile longitudinale şi transversale permit ascensiunea hidrocarburilor la suprafață, ascensiune însoțită de formarea unui fenomen spectacular: Vulcanii Noroioşi.

Stânga: Afloriment de gresii la Colți
Dreapta: Alternanțe de gresii și argile
Calcare bioclastice cu bivalve

Oceanul Tethys

Tethys era fiica lui Uranus şi în acelaşi timp sursa de inspirație pentru numele unuia dintre cele mai vestite oceane din trecutul Pământului: Oceanul Tethys, format la începutul Erei Mezozoice, numită şi Era Dinozaurilor. El se întindea din Asia până în America Centrală, separând continentele sudice de Laurasia. Este locul în care s-au acumulat multe din sedimentele ce formează acum Himalaia, Carpații şi Alpii. Ridicarea, în timpul Erei Neozoice, a acestor munți a dus la fragmentarea Oceanului Tethys în mai multe bazine. Dintre ele două ne sunt foarte familiare: Tethysul Occidental, strămoşul Mării Mediterane şi Paratethysul, ce acoperea cândva o mare parte din ceea ce azi este teritoriul Românie. Din Paratethys au rămas numai Marea Neagră, Marea Caspică şi Lacul Aral. Atunci când s-a format, Paratethysul cuprindea mai multe bazine marine: Bazinul Pannonic, Bazinul Dacic, Bazinul Euxinic.
Rocile şi fosilele pe care le găsim azi în zona Buzăului sunt o călăuză foarte bună pentru evoluția Bazinului Dacic, bazin ce avea la început ape marine apoi salmastre şi care au devenit treptat dulci. Râurile ce se vărsau în el l-au umplut in ultimele mii de ani cu aluviuni.

PÂCLELE MARI ŞI PÂCLELE MICI

Vulcani Noroioși de la Pâclele Mari și Pâclele Mici

”Dacă nu ştiţi şi n-aţi văzut, să vă spun eu că acolo şi-a aşezat necuratul cazanele cu smoală clocotită; pe sub pământ gîlgăie și fierbe glodul noroios, mai rece ca gheața mai negru ca ceața, apoi, pe guri căscate prin tot ocolul acestei văi fără de scursoare, ţâşneşte tina în sus, când de-o şchioapă, când de-o palmă, cănd de-un stânjen și mai mult; la fiecare gură împrejur s-a durat muşuroi şi balele cătrănite pe care ucigă-l toaca le scuipă din văgăune se scurg năclăite de-a lungul moviliţelor, se adună în nămol, se usucă în vânt, se crapă de soare şi aştern tot fundul văii cu o humă sură şi jilavă, pe care nu se prinde, doamne fereşte, troscot ori ciulini”.

Alexandru Odobescu, *Pseudo-kinegeticos*

La Pâclele Mari şi Pâclele Mici, există platouri argiloase în care se găsesc conuri și cratere din acelaşi material, cu diametre de la câțiva centimetri la câțiva metri și înălțimi de maxim 7-8 m. Aceste cratere lasă impresia unui cazan în care clocotește o pastă cenușie de unde și denumirile populare de “pâcle” sau “fierbători”.

Deşi utilizăm termenii de *vulcan* şi *crater* precum în descrierea vulcanilor ce aduc la suprafață materie topită din adâncul Pământului, *Vulcanii Noroioşi* ca cei de la Pâclele Mari şi Pâclele Mici sunt de fapt pseudovulcani.

Au dimensiuni foarte mici, comparativ cu vulcanii adevăraţi, nu au vatră şi nici erupţii de materii incandescente. Similitudinile sunt date doar de formă şi de prezenţa unor emanaţii gazoase.

Geologul Grigore Cobălcescu este primul care a dat în ţara noastră o explicaţie ştiinţifică fenomenului. El spunea că vulcanii noroioşi sau *vulcanii de glod*, cum sunt numiţi în partea locului, sunt un rezultat al amestecului apelor subterane cu gazele naturale care, în expansiunea lor dezagregă rocile şi le transformă într-o pastă noroioasă. Aceasta, ajunsă la suprafaţă se revarsă sub forma unor torenţi ce se răspândesc în jurul unui punct formând o ridicătură în centrul căreia se află un mic crater. Craterul îşi schimbă continuu poziţia şi forma.

Studiile au continuat şi s-a ajuns la concluzia că emanaţiile gazoase sunt în relaţie cu prezenţa depozitelor de hidrocarburi, iar adâncimea de la care provin este de până la 3000 m. La aceste adâncimi se găsesc şi depozite de sare explicându-se astfel şi existenţa terenurilor sărăturate de la suprafaţa platourilor.

Peisajul se modifică la intervale scurte de timp, sub influenţa precipitaţiilor şi a activităţii seismice. Erupţiile sunt mai active în urma căderii unor ploi abundente, mai ales primăvara Cele mai importante modificări le produc cutremurele de pământ. Cutremurul din 1977 a determinat apariţia sau reactivarea a numeroşi vulcani noroioşi în Subcarpaţii Buzăului: la Tulburea, Bădila, Pănătău şi Valea Muscelului. Fenomenul vulcanilor noroioşi nu este singular, în lume fiind multe alte locuri precum în Italia, Islanda, Noua Zeelandă, America Centrală, SUA, Kazahstan. În România, mai apar în Podişul Moldovei, Subcarpaţii Gorjului

și în Podișul Târnavelor, dar nicăieri nu sunt atât de spectaculoși și atât de cunoscuți ca la Buzău.

CHIHLIMBARUL

Povestea chihlimbarului de la Colți

Culoarea chihlimbarului e știută de toată lumea: galben ca mierea, transparent sau opac, pur sau cu inserții roșiatice, până la portocaliu. Uneori conține bule de aer, cetină de brad, spori de mușchi și are nuanțe precum violet, negru, albastru, roșu, verde sau chiar insecte. Acesta din urmă e cel mai prețios.

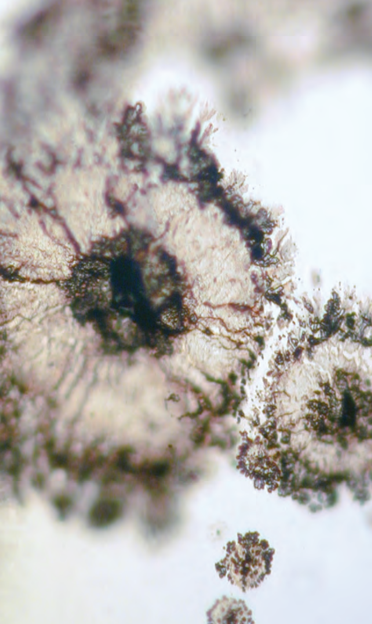
„Pe vremuri, centrul satului Colți era la Colții de Sus, acolo era și Sfatul Popular, de acolo se cumpărau și vitele. Acum l-au pus jos.” (dl Moise, sat Colții de Sus). În Colții de Sus, acolo se și găsește chihlimbarul, aproape de vechea vatră a satului.

Însă *chilimbar*, cum îi spun sătenii, *„nu se găsea numai la Colți, ci și în alte locuri – în comuna Goidești, la Lacul fără fund, la Mocearu, la Gura Teghii, la Bâsca Mare și la aia Mică, pe munte, și la Bozioru, și la Brăești... Și la Lopătari și la Mânzălești.”* (dl Moise, Colții de Sus). Iar această informație nu mulți o știu, ci doar aceia ce, tineri fiind, erau luați în echipele de căutători de chihlimbar de către domnul inginer.

„Era unu', Dumitru Grigorescu, inginer. El a concesionat munții ăștia. Eu la el am și muncit când eram băiat. El ne punea să căutăm chilimbar și la Lopătari, și la Mânzălești. Și am găsit.” (dl Moise)

Este vorba despre singurul român care a extras chihlimbar în mod oficial, cu acte în regulă, de aici din zonă, inginerul biolog Dumitru Grigorescu. El a concesionat mare parte din munți timp de 35 de ani. Din 1902 până în 1937, când a dat faliment. Se spune că n-a fost un bun negustor, căci chihlimbarul era mai scump decât aurul în vremea aceea, dar el era un mare pasionat, nu un afacerist. Avea oameni special plătiți și hărți făcute de el.

Stânga:
Insecte în chilimbar văzute la microscop

Dreapta:
Polen în chilimbar văzut la microscop

Chilimbarul mai este numit de către localnici „piatra soarelui”, pentru că se găsește ușor în albiile râurilor, după ploaie, lucind în soare, sau „piatra sărăciei” pentru că, spun unii, cei care o căutau nu ajungeau niciodată să fie cu adevărat bogați, ci doar se amăgeau cu gândul, iar pentru alții este piatra sărăciei fiindcă reprezintă un fel de comoară, și cine câștigă bani din comori devine sărac, cum s-a întâmplat și cu inginerul Grigorescu. I se mai spune și „piatra sănătății”, fiindcă se poartă la gât pentru a te vindeca de bolile pieptului sau se folosește ca praf împotriva bolilor de plămâni ori rinichi.
Oamenii din sat spun: *„Acum chilimbarul nu mai are nici o valoare, nu-l mai caută nimeni. Pe vremuri, umblau negustori nebuni pe la lume prin sat să-l cumpere. Îl ducea la București.” „Pe vremuri, era malul gol. O parte din el avea chilimbar. Când mai dădea o ploaie mare, se mai rupeau bucăți din el, și chilimbarul ieșea la soare. Acum s-a împădurit și nu se mai rupe malul să mai iasă chilimbar după ploaie.”* (dl Moise, sat Colții de Sus)

Ce este chihlimbarul?
Chihlimbarul și sinonimul său ambra sunt termeni ce provin din persanul *kiahruba* (a atrage paie) și arabul *anbar* (galben). Este o rășină fosilă formată dintr-un amestec de compuși organici cu proprietăți specifice cu numeroase varietăți răspândite pe toate continentele.
Din studiul anatomic al resturilor vegetale s-a ajuns la concluzia că producerea rășinii în exces avea loc din cauza rănirilor provocate arborilor de către insecte, păsări, paraziți, vânturi, trăznete. Plantele care produc rășini sunt coniferele din familiile *Pinaceae*, *Taxodiaceae*, *Cupressaceae* și angiosperme din familiile *Hamamelidaceae*, *Leguminaceae*, *Burseraceae*.
Cel mai vechi chihlimbar a fost descoperit în peșterile paleolitice, sub forma unor bucăți neprelucrate iar primul artefact ambrifer are aproape 10000 de ani. Rolul său ca obiect de cult și de podoabă începe să fie tot mai important, mărturie fiind descoperirile din mormintele personajelor de rang înalt. Chihlimbarul de Baltica, de exemplu, este descoperit atât în Grecia și Irlanda, cât și în Egipt și Mesopotamia.

Thales descoperea însușirea chihlimbarului de a atrage diverse obiecte ușoare după ce este frecat de o bucată de pânză. Termenul grecesc pentru chihlimbar este *elektron* și cuvântul electricitate își are rădăcina în această veche descoperire a fenomenului de electricitate statică. Capacitatea de a se încărca electrostatic și de a atrage obiecte ușoare, pe lângă posibilitatea de a arde, au plasat chihlimbarul în rândul pietrelor magice. De asemenea, era utilizat și ca amuletă, fiind considerat extrem de eficace.
Romanii credeau în însușirile terapeutice ale chihlimbarului recomandându-l ca medicament pentru boli ale plămânilor și stomacului. În China antică siropul de ambră era utilizat ca tranchilizant și antispasmodic. Farmaciștii germani din Evul Mediu preparau medicamente din pulbere ambriferă. În farmacie și cosmetică se folosesc și în prezent extracte de chihlimbar, îndeosebi acidul și uleiul succinic.
Cavalerii teutoni au deținut monopolul asupra producției de chihlimbar începând cu Evul Mediu, când erau obținute mătăniile, sub licența ”Paternoster”. Ei conduceau ”afacerea” cu mână de fier, interzicând colectarea chihlimbarului de pe plajele Mării Baltice sub pedeapsa cu moartea.
Pe teritoriul României, chihlimbarul, cu varianta locală denumită de către geologi și *romanit,* pentru caracteristicile sale specifice, a fost cunoscut ca piatră de leac, cult sau podoabă, fiind găsit de arheologi la *Cucuteni, Petrești-Ariușd* și în județul Buzău, la *Sărata Monteoru* și *Meledic*. Aparițiile de chihlimbar din zona Munților Buzăului sunt cunoscute încă din Paleolitic, așa cum s-a descoperit în diferite situri arheologice. Se presupune că nodulii de chihlimbar erau colectați din aluviunile pâraielor.
Chihlimbarul găsit în țara noastră nu se poate compara cu marile rezerve existente pe glob, dar este deosebit prin varietatea culorilor sale și printr-o transparență naturală. Având numeroase crăpături, produce cele mai frumoase efecte optice și varietate de culori: galben, roșu, brun, verde până la negru opac.

Stânga: Izvor de păcură și cruste de sare, sat Păcuri, comuna Cănești
Trovant de la Bozioru
Gresie cu intercalații argiloase

Dreapta: Tuf dacitic, sat Păcuri

Pe teritoriul comunei Colți au fost semnalate cele mai multe aflorimente cu chihlimbar din tot județul Buzău. Tot aici au fost executate în trecut numeroase lucrări de prospectare, explorare și exploatare. Primele exploatări prin șanțuri, puțuri și galerii rudimentare au fost efectuate la Colți în locul numit Fața Budei între anii 1828–1834. După 1865 exploatările din zonă erau supravegheate de către subprefecții județului.
Cel mai productiv a fost anul 1926, când inginerul D. Grigorescu împreună cu echipa sa a reușit să extragă 140 kg în valoare de 490 000 lei, cantitate ce a fost utilizată în întregime la confecționarea bijuteriilor. În perioada 1933-1937, la Dănciulești, a fost organizată exploatarea chihlimbarului prin galerii de 70-100 m, din care s-au scos mai multe sute de kilograme, cu dimensiuni de 1-25 cm în diametru și greutate de 750 - 900 g bucata. Exploatările industriale s-au dovedit apoi nerentabile motiv, pentru care au fost abandonate.

În prezent, romanitul este extras sporadic de către localnici sau este adus de apele pâraielor *Colți, Sibiciu, Cireșul, Întunericul, Piatra Cățească*. Pentru tăiere se utilizează strunguri acționate electric, iar pentru șlefuire pulbere de gips. Ca o curiozitate, la începutul secolului, “sideful” de romanit, din care erau confecționate și port-țigaretele, de culoare brun-roșcată până la neagră era estimat la 3 000 franci kilogramul, iar romanitul roșu era prețuit la 800 franci kilogramul.

SAREA

Sarea este o rocă sedimentară formată prin precipitare acum milioane de ani într-un climat cald și arid, pe arii largi în bazinele marine din zona Carpaților. Zăcămintele de sare constituie o enormă bogăție a cărei valoare nu s-a diminuat prin trecerea timpului. O dovadă o constituie multele evenimente politice legate de încercarea

de a controla exploatarea şi comerţul cu sare: invazii ale marilor imperii; invazii ale migratorilor crescători de animale şi deci, mari consumatori de sare; intervenţii militare ale imperiilor vecine care au găsit o sursă de venituri în exploatarea sării şi dezvoltarea comerţului şi a schimburilor comerciale cu zona sud şi central europeană.

Exploatarea sării în spaţiul românesc s-a făcut încă din paleolitic. Cucerirea Daciei de către romani a fost determinată de interesul acestora pentru bogăţiile nord dunărene: aur, sare, oameni. Cercetările arheologice au dovedit că romanii şi mai târziu migratorii şi alţi năvălitori: goţii, hunii, gepizii, slavii, avarii au urmărit ocuparea spaţiilor bogate în sare.

Sarea este în acelaşi timp aliment, conservant, element de tratament, este folosită în prelucrarea pieilor, în realizarea obiectelor decorative şi o mare sursă de venituri.

Întreaga zonă de dealuri a Buzăului este plină de sare, cele mai cunoscute fiind acumulările de la Lopătari, Mânzăleşti, Bisoca şi Sări, de unde izvorăște Slănicul, afluent sărat al râului Buzău, Vipereşti, Odăile, Chilii, Căneşti, Berca şi altele. Apele care izvorăsc din aceste zone şi străbat malurile cu sare dau naştere sărăturilor ce ocupă o mare suprafaţă din câmpia Buzăului.

Exploatarea populară reprezintă forma cea mai veche a extragerii sării în spaţiul românesc, anterioară exploatării domneşti, înainte chiar de formarea statelor feudale, când producţia era în mâna obştilor ţărăneşti. În această formă sarea s-a exploatat şi se mai exploatează prin scoaterea bulgărilor de sare din maluri, folosirea apei sărate din murători, folosirea apei din gurile de „apă de leac”, exploatarea sărăturilor.

Prima ştire despre exploatarea oficială a sării o avem din însemnările de călătorie ale lui Francisc Sivori, (c. 1560? 1589) prieten apropiat şi favorit al domnitorului Petru Cercel (1583-1585). Bucurându-se de favorurile domnului, el

Stânga:
Cruste de sare, valea Murătoarea, sat Păcuri

Dreapta:
Eroziune în sare, comuna Mânzălești

a obținut dreptul de a strânge veniturile din județul Buzău din vămi, pescării şi ocne. În mai puțin de doi ani a strâns aproape 40.000 de scunzi, sumă deloc neglijabilă pentru acele vremuri. Sarea era proprietatea domniei şi, pentru a împiedica furturile, domnitorii începând cu Constantin Brâncoveanu au dat porunci domneşti prin care era permisă numai scoaterea sării cu *traista*, nu cu *calul sau cu carul* şi era interzisă vânzarea. Dreptul de a scoate sare numai pentru gospodărie era plătit prin: „mielul hârşie" (blana unui miel), „caşul şi 6 oca de lână sau câte 5 taleri de la cine nu va avea de acelea". Este clar că în vremurile vechi exploatarea populară a „malurilor de sare" se făcea numai pentru nevoile proprii ale membrilor obştilor ţărăneşti şi ale păstorilor. Mai târziu economia în bani şi comerțul fiind în creştere, s-a născut primejdia pentru fiscul domnesc ca acest drept popular de exploatare a sării să fie folosit cu scopuri comerciale şi de aici provin restricțiile amintite mai sus.

Exploatarea populară a sării se practică şi astăzi. Bulgării de sare scoşi cu târnăcopul, toporul sau cazmaua din malurile de sare sunt folosiți la hrana animalelor sau pregătirea furajelor. Locuitorii din Sări, Săreni, Mânzăleşti, Bisoca şi tot spațiul din nordul județului Buzău scot sarea necesară pentru hrana animalelor şi gospodărie din malurile aflate în apropiere. Înarmați cu târnăcoape de o construcție specială, lopeți cu lamă scurtă, topoare cu mână lungă, tesle, mături şi făraşe taie sare la lumina zilei, o încarcă în roabe, cărucioare sau dăsagi şi o duc acasă. Dacă folosesc sarea pentru preparatul alimentelor, bulgării sunt zdrobiți în piva și apoi sare este cernută. Dacă sarea se folosea în alimentația animalelor se puneau bulgări de sare în iesle sau se făcea saramură şi se punea în troace mici.

Foarte folosită este apa din murători (izvoarele sărate). În fiecare gospodărie se găsesc recipiente (bote, cofe, găleți, putini, butoiaşe şi mai nou bidoane) folosite pentru păstrarea apei sărate adusă din murători. Aceasta face murături bune, din varză, pătlăgele, prune, gutui, mere, pere, pepeni mici, vinete care nu se strică niciodată. Saramura din murătoare este folosită şi pentru conservarea brânzei, pentru săratul cărnii.

PLATOUL MELEDIC

Aici se află o rezervație mixtă geologică, speologică, zoologică, botanică și mai nou a fost propus ca Sit Natura 2000. Face parte dintr-o zonă colinară cu pășuni și fânețe și cuprinde peșteri de sare unice în Europa și lacuri de apă dulce.

Platoul Meledic, situat între Valea Jgheabului, Pârâul Meledic, Izvorul Sărat, Valea Sării și Valea Slănicului, are versanți abrupți și este constituit în cea mai mare parte din depozite de sare pe care s-au format doline, iar argilele care acoperă sarea au permis acumularea unor lacuri cu apă dulce. Frecvent sunt întâlnite lapiezuri și cruste saline divers colorate cu grosimi de câțiva milimetri.

Au fost descoperite peste 20 de peşteri cu lungimi însumate foarte mari și denivelări de peste 200 de metri. Cele mai cunoscute sunt peșterile de la Săreni și Mânzălești. Aici au fost întâlnite și studiate concrețiuni și numeroase resturi de animale.

Stânga:
Stalactite de sare, Meledic
Dreapta:
Eroziune în sare, Mânzălești

În fiecare localitate există rețete precise de folosire a apei sărate în funcție de salinitate. De exemplu:

- La Beciu, izvorul se găsește în mijlocul satului, iar rețeta spune: se ia o găleată de saramură la 2 găleți de apă dulce pentru muratul verzei și pentru murături (Nicolae Manea).
- La Chilii, groapa se găsește la 250 m de sat, lângă şosea. Se pune o găleată cu saramură la o găleată cu apă dulce pentru murături și varză „după gust” (Răduță Bălan, Dumitru Stana).
- Spre Pătârlagele, pentru prepararea cărnii la Crăciun se folosește numai saramură și este nevoie de 3-4 zile de păstrare a cărnii în saramură (Dumitru Victor).
- La Malul Alb (com. Pătârlagele), pentru murături și varză se folosește raportul de 1 la 6, iar pentru săratul cărnii se ține o zi la saramură(Dumitru Victor).
- Sfârlacul sau sarea cu pământ se folosește la săratul apei din jgheaburile pentru vite, metodă practicată mai ales de cei bătrâni și bolnavi care nu pot căra bulgării de sare (Vasile Stan, din Sări - Bisoca).
- „Apa de leac” care se găsește în gropile urât mirositoare ce nu scad niciodată are un procent mare de sare, sulf și oxizi de fier. Efectul ei terapeutic este binecunoscut și practicat frecvent de locuitori. Tratamentul este simplu și constă în băi cu apă caldă sau rece cu efect asupra reumatismului, rănilor deschise, cicatricilor, ulcerațiilor. Băile se practică în condiții rudimentare (căzi sau butoaie), iar apa de leac este la distanța mare.

"Mult mi-e drag / Și iar mi-e drag /Sub umbrița unui fag"
(baladă haiducească culeasă de la nea Gheorghe Dinu - comuna Bisoca)

Natura

Natura

Natura

POVESTEA VIEȚII

Flori, fluturi și ... scorpioni

Naturalistul este fascinat în egală măsură de toate viețuitoarele - indiferent dacă sunt “frumoase” sau “urâte”, “folositoare” sau “dăunătoare”. Totuși, ce ar fi interesant de văzut din flora și fauna Ținutului Buzăului? Răspunsul nu e ușor de dat, fiindcă numărul de subiecte este surprinzător de mare: gărdurarița, colilia, fluturii și, bineînțeles, scorpionul ar fi doar câteva exemple. Mai întâi însă sunt necesare două vorbe despre scena pe care se desfășoară drama vieții pe aria viitorului Geoparc. Pentru cei interesați în mod deosebit de problematica ocrotirii naturii, la finalul secțiunii sunt tratate două subiecte de interes: perspectivele conservării biodiversității Ținutului Buzăului și un glosar de termeni tehnici.

Cadrul natural

Ținutul Buzăului este așezat la curbura Carpaților, într-o zonă deluroasă. Spre limitele nordică și estică ajunge până în etajul pădurilor montane, de fag și molid, în timp ce în aria central-sudică, în regiunea celebrilor Vulcani Noroioși, se infiltrează elemente de tip stepic - de exemplu, colilia dintre ierburi și popândăul dintre animale. Cea mai mare parte a Ținutului Buzăului este însă un mozaic haotic de petice de pădure, tufărișuri, pajiști și terenuri arabile - rezultat al activității omului care a defrișat pădurile străvechi instalate aici odată cu încălzirea climei din epoca postglaciară. Rămășițele de pădure matură sau fânețele în care există sute de specii de plante la hectar sunt zone de refugiu pentru floră și faună, fiecare în parte reprezentând o potențială arie de interes special pentru protecția biodiversității.

Stânga:
Albina domestică
(*Apis mellifera*)

Dreapta:
Peisaj din Odăile

Termenul de biodiversitate este o prescurtare pentru "diversitatea biologică" și se referă la totalitatea speciilor dintr-o zonă, precum și la asociațiile acestora (de exemplu, tipurile de vegetație/peisaj, împreună cu plantele și animalele care le populează, așa cum sunt făgetele, molidișurile, tinoavele ș.a.m.d.). Uniunea Europeană recunoaște la nivel continental zece regiuni biogeografice, dintre care jumătate se găsesc pe teritoriul României, făcând din țara noastră națiunea cu cea mai bogată biodiversitate din Uniune.

Ținutul Buzăului se bucură de o așezare deosebit de favorabilă din punct de vedere biogeografic, fiind situat în regiunea biogeografică continentală, însă la joncțiunea cu regiunile alpină (adică regiunea munților înalți) și stepică. La această poziție favorabilă trebuie adăugate și oportunitățile oferite de accidentele geologice și astfel avem tabloul complet al biodiversității buzoiene: peste comunitățile biologice de tip continental (păduri de foioase și pajiștile derivate) sau alpin (molidișuri, făgete și pajiști montane) se suprapun arii sărăturate și/sau aride, propice instalării elementelor stepice.

Gărdurarița (*Nitraria schoberi*)

Este o plantă remarcabilă prin adaptarea la solurile lutoase și nisipoase, cu exces de săruri, din regiunile aride.

Specia are un areal imens, din Europa de sud-est, peste Asia temperată, până în Australia, însă din România nu se cunoaște decât din zona Vulcanilor Noroioși: acest sit reprezintă punctul maxim de răspândire spre vest a acestei specii.

Nu este o plantă spectaculoasă. Are aspectul unei tufe spinoase, înaltă de 0,5-2 metri, cu frunzele întregi, alungite, cărnoase. Florile alb-verzui sunt grupate în inflorescențe și apar în iulie-august, iar fructele negriciaose sunt cărnoase și comestibile, însă nu prea gustoase.

Importanța gărdurariței este sporită de faptul că, împreună cu o specie de pelin (*Artemisia santonicum*), formeasă un tip de habitat unic: R1512 "Comunități vest-pontice cu *Nitraria schoberi* și *Artemisia santonicum*". Faptul ca acest habitat trebuie ocrotit, studiat și monitorizat apare astfel ca de la sine înțeles, fiind o părticică din aportul României la biodiversitatea planetei noastre.

Colilia (*Stipa*)

Colilia sau năgara este reprezentată în țara noastră prin câteva specii (*Stipa capillata, S.lessingiana, S.pulcheriima, S.joannis*) din familia gramineelor. Sunt ierburi cu spic spectaculos – aristele lungi de până la 20 cm, acoperite de perișori fini, dau un aspect deosebit pajiștilor de colilie. Caracteristică stepei, colilia a dispărut aproape complet din Bărăgan, însă se mai menține pe dealurile improprii

Stânga:
Gărdurarița (*Nitraria schoberi*)
Scorpionul (*Euscorpius carpathicus*)

Dreapta:
Colilia (*Stipa*)

pentru agricultură din Transilvania și Moldova. Dealurile Buzăului reprezintă ultimul punct de rezistență al stepelor de colilie din Muntenia.

Scorpionul (*Euscorpius carpathicus*)
Mai multe nume de animale de la noi sunt ocazional însoțite de epitetul “carpatin” - cerbul carpatin, ursul carpatin ş.a. - însă probabil că cel mai autohton dintre toate este scorpionul carpatin. În timp ce ursul, cerbul sau lupul se întâlnesc de la Atlantic până la Pacific, ba chiar prin forme extrem de înrudite sau chiar identice și în America de Nord, după cele mai recente cercetări scorpionul nostru este răspândit exclusiv în vecinătatea Carpaților Sudici, din Banat până în Buzău. Denumit savant *Euscorpius carpathicus*, adică “adevăratul scorpion carpatin”, scorpionul nostru a fost descris de părintele zoologiei moderne, naturalistul suedez Carolus Linnaeus, din “Montes Carpathici” (probabil după specimene originare de la Băile Herculane). Ulterior, specia a fost semnalată de peste tot din zona mediteraneană, din Spania şi Italia până în Tunisia şi Turcia, au mai fost descrise şi alte specii înrudite,pentru ca în cele din urmă să se ajungă la concluzia că scorpionul carpatin există doar în România, în timp ce restul scorpionilor mediteraneeni aparţin altor specii.

FLUTURII

Din România se cunosc aproape 4000 de specii de fluturi, însă majoritatea sunt puțin cunoscute pentru omul obișnuit, fiind de talie mică și zburând doar noaptea. Fluturii de zi, reprezentați la noi prin 202 specii, formează un grup distinct, caracterizat nu doar de activitatea diurnă, ci și de trăsături structurale. Aceste insecte au o deosebită importanță pentru că,

fiind un grup carismatic, pot atrage ușor publicul în campaniile de ocrotire a naturii. De pe teritoriul Geoparcului Ținutul Buzăului se cunosc 84 de specii de fluturi de zi, dintre care două sunt ocrotite prin Directiva Floră-Faună-Habitate a Uniunii Europene (92/43 EEC din 21 mai 1992). Este vorba despre fluturi mărunți din familia Lycaenidae, albăstrița pătată (*Maculinea arion*) și fluturele de foc (*Lycaena dispar*), ambele specii fiind dependente de habitatele umede.

Albăstrița pătată, colorată în albastru metalic și caracterizată de prezența a câte unui şir de pete negre pe fața superioară a aripilor, este remarcabilă prin dependența de furnicile din genul *Myrmica*: omida fluturelui își petrece iarna în mușuroiul furnicilor, hrănindu-se cu larvele acestora. Omida scapă nepedepsită deoarece păcălește furnicile cu o secreție dulce pe care furnicile o sug cu aviditate. Fluturele este deosebit de sensibil la modificarea mediului, fiind un fel de „barometru" viu al gradului de conservare a unei pajiști. Din Anglia a dispărut datorită managementului defectuos din ariile protejate şi în prezent se fac eforturi de recolonizare cu specimene de pe continent.

Albăstrița de foc are un colorit splendid, total diferit la cele două sexe (în latină „dispar" înseamnă „inegal, impar" și se referă la această mare diferență dintre mascul și femelă): masculul este roșcat strălucitor metalic, fără desen, în timp ce femela are un colorit mai mat, roșcat gălbui intens, cu şiruri de puncte negre. Larva se hrănește cu ștevie de baltă (*Rumex aquaticus* și *R.hydrolapatum*). Habitatul caracteristic este foarte periclitat de impactul antropic și de aceea conform directivei Floră-Faună-Habitate trebuie desemnate arii speciale de protecție pentru acest fluture. Din Anglia a dispărut de la mijlocul secolului al XIX-lea, iar în Europa vestică este în general din ce mai rar. În România există încă în număr mare în multe locuri.

Stânga:
Argynnis adippe

Dreapta:
Polymmatus icarus
Zyagaena filipendulae

Glosar

•Biodiversitate: prescurtare pentru noțiunea de diversitate biologică (în engleză, "biological diversity"). În conformitate cu Legea nr. 58/1994 pentru ratificarea Convenției privind diversitatea biologică, semnată la Rio de Janeiro la 5 iunie 1992, diversitatea biologică „înseamnă variabilitatea organismelor vii din toate sursele, inclusiv printre altele, a ecosistemelor terestre, marine şi a altor ecosisteme acvatice şi a complexelor ecologice din care acestea fac parte; aceasta include diversitatea în cadrul speciilor, dintre specii şi a ecosistemelor."

•Denumire ştiințifică: numele oficial, savant, al speciei. - Pentru că, pe de o parte, în diferitele limbi există numeroase denumiri pentru speciile de viețuitoare, iar pe de altă parte nenumărate specii sunt trecute cu vederea şi nu au vreo denumire populară, biologii au introdus un set de denumiri savante, internațional recunoscute, pentru fiecare specie de plantă şi animal; astfel, de exemplu, ursul (numit "bear" în engleză, "ours" în franceză, "medve" în maghiară, "karhu" în finlandeză, "Bär" în gemană, "ayı" în turcă ş.a.m.d.) are denumirea ştiințifică Ursus arctos; la cealaltă extremă, pentru cele aproape patru mii de specii de fluturi şi molii din fauna României nu există decât vreo duzină de cuvinte româneşti care să definescă speciile, multe fiind în mod evident împrumuturi savante din alte limbi: fluture, molie, albiliță, lămâiță, urzicar, coada-rîndunicii, fluture de sidef, ochi-de-păun, fluture-sfinx etc. Denumirile ştiințifice sunt latinizate, adică se scriu şi se pronunță ca şi cum ar fi cuvinte latineşti, chiar dacă etimologic pot să provină şi din alte limbi (greaca clasică, limbi moderne).

•Regiune biogeografică: fiecare dintre cele zece unități teritoriale de răspândire a florei şi faunei recunoscute de către Uniunea Europeană; România este cea mai diversă țară din UE, pe teritoriul nostru găsindu-se cinci regiuni biogeografice: alpină, continentală, euxinică (sau pontică), panonică şi stepică.

Stânga:
Papură
(*Typha latifolia*)

Dreapta:
Fructe de păducel
(*Crataegus monogyna*)

Cârmâz
(*Symphoricarpus racemusus*)

"... iar omu-i după apa pe care o bea"
(Mihai Mâncu - comuna Bozioru)

Fabula

HOTAR DE MOŞIE

De-a lungul drumurilor ce străbat Ţinutul Buzăului poţi observa din loc în loc mici cruci de piatră. Par să răsară pur şi simplu din iarba de pe marginea drumului, iar dacă ai fi ceva mai puţin atent probabil că nici nu le-ai observa. Formele lor sunt rotunjite de trecerea timpului, iar însemnele chirilice şi rozetele încrustate pe partea anterioară sunt aproape ilizibile. Tot întrebând din om în om, am aflat că ele sunt aşa-zisele pietre de hotar şi că semnificaţia lor, în pofida aspectului, nu este una religioasă, ci administrativă.

Prezenţa boierilor este consemnată încă din cele mai vechi timpuri în Ţinutul Buzăului. Pentru a-şi întări frontiere, dar şi pentru a acorda recompense, domnitorii Ţării Româneşti au împroprietărit pe cei mai bravi dintre soldaţi, iar pământul bun pentru agricultură şi creşterea animalelor şi zona propice comerţului au încurajat dezvoltarea zonei. Aşa se pare că au apărut primii boieri ai locului.

Istorii despre boierii Ţinutului Buzăului ne sunt redate prin monografii, diverse legende sau scrieri istorice, dar şi de oamenii locului care ne-au fost interlocutori de-a lungul peregrinărilor prin aceste locuri. În cele ce urmează vom prezenta aceste povestiri sintetizându-le pe trei direcţii principale: *viaţa politică şi socială a boierimii, conacele boiereşti şi boierul şi lumea satului.*

Viaţa politică şi socială a boierimii

Poziţionarea Buzăului la confluenţa Ţărilor Româneşti a făcut ca dezvoltarea agriculturii şi comerţului să fie însoţită şi de un puternic interes politic. Boierimea din această zonă are un puternic sentiment al independenţei şi liberei determinări. Drept dovadă implicarea

ei în unirea Principatelor Romaneşti sub Alexandru Ioan Cuza, cât şi provenienţa unor mari oameni politici ai istoriei moderne din rândul boierimii buzoiene, de exemplu: Alexandru Marghiloman, Pompiliu Ioaniţescu, Scarlat Voinescu, Dimitrie Racoviţă sau Constantin Angelescu.

De remarcat ar mai fi şi interesul crescut pentru promovarea valorilor buzoiene pe plan naţional. În 1912 **Menelaş Chircu** (1864-1940), marele boier al Râmnicului, cunoscut crescător de animale de rasă din zonă, a omologat pe plan naţional rasa cabalină *Buestraşul de Bisoca*.

„La începutul secolului XIX-lea, la Vâlcele, boierul Menelaş Chircu a întocmit una din cele mai celebre herghelii din ţară. Cunoscut boier râmnicean, iubitor de femei frumoase, pe care le înzestra cu dărnicie, de dansuri populare râmnicene, dar şi de armăsari de prăsilă a reuşit să promoveze pe plan naţional rasa de cai "Buestraşul de Bisoca". În anul 1906, această rasă de cai a obţinut medalia de aur la expoziţia naţională." (Dorin Ivan, *„Slam Râmnic, Repere culturale şi istorice"*, p. 59-60)

Conacele boiereşti

Rareori se întâmplă să mai găseşti conace boiereşti care să nu-şi trădeze vechimea. De multe ori, doar statura impozantă a clădirilor îţi dă un indiciu a ceea ce au reprezentant ele cândva. Vopseaua scorojită, cărămizile sau bârnele lipsă apar ca nişte cicatrice pe suprafaţa clădirilor, iar acestea sunt situaţiile norocoase. De cele mai multe ori însă, din falnicele conace sau case domneşti atât de des menţionate în această zonă nu a mai rămas decât fundaţia şi câteva coloane de piatră sau rânduri de cărămizi.

Conacul lui Trestianu (din comuna Cozieni) a fost dărâmat de comunişti în '77 după cutremur, deşi nu fusese afectat major.

„Aici era curtea plină de clădiri, acum sunt doar ruine. Erau grajduri, bucătării mari, argaţi…s-a stricat tot. Erau mulţi argaţi, unii la boi, alţii la cai, alţii la porci, dincolo de deal avea livada şi era şi acolo un conac, fânării şi erau şi

Stânga: Cruce de hotar din Scorţoasa
Dreapta: Casă din Cozieni
Imagine din Comuna Colţi
Nea Fane Buduianu din Bozioru

acolo argați. Avea și o uscătorie, dar a luat foc și acum e distrus. După ce a plecat moșierul în '49 comuniștii au băgat în conac oameni pe care i-au adus să lucreze aici la intreprinderi. Aici erau ingineri șefi, contabili șefi, directorii. În '77 au dărâmat doar clădirea mare. Atunci era GOSTAT-ul care lua materiale. GOSTAT-ul le-a luat pe toate și le-a dărâmat pentru materiale." (Gheorghe Stoica, comuna Cozieni)

Materialele de la conac, cele care au putut fi reutilizate, au fost folosite la construcția unei grădinițe în comună. În prezent, din curtea boierească nu au mai rămas decât temelia, beciul și un demisol.

Conacul boieresc de la Rătești a fost construit de către boierul Grigorescu in 1930, iar în prezent, deși este într-o stare deplorabilă, actualul proprietar - un văr de-al boierului - speră să-l vândă.

Cetatea de stil brâncovenesc de la Berca a fost construită în 1694 de stolnicul Mihalcea Cândescu și soția sa Anita Cantacuzino. Se spune că cetatea era de fapt un refugiu în caz de pericol menit să ușureze fuga boierului printr-un *„tunel subteran ce făcea legătura dintre Berca și Săpoca"*. (Dumitru Tănase, comuna Berca)

Casa domnească de la Vintilă Vodă a fost reședința domnitorului Țării Românești Vlad Vodă Vintilă între anii 1532 – 1535. Se spune că, prin legile aspre și politica fiscală

Stânga:
Casă traditională din Cozieni
Fântână din comuna Colți

Dreapta:
Peisaj din Bozioru

nefavorabilă boierimii, domnitorul şi-a atras multe duşmănii care au culminat cu un complot împotriva acestuia.

Boierul şi lumea satului

„Aşa a provenit numele satului, de la boier.” (Gheorghe Stoica, comuna Cozieni)

De cele mai multe ori, numele neamului boieresc şi numele satului este acelaşi sau asemănător:

Cândescu boier în Cândeşti, Bozianu boier din Bozieni, boierul Trestianu din satul Trestia (comuna Cozieni).

Despre acesta din urmă, oamenii locului spun că ar fi fost cel mai mare boier din zona comunei Cozieni. Şi deşi acesta nu a avut moştenitori care să-i poarte numele mai departe, ginerele său - boier de prin Prahova, statornicit aici - era cunoscut tot după numele de Trestianu.

A avea un boier mare, puternic este un motiv de mândrie pentru oamenii din sat. Boierul era văzut deseori precum un binefăcător al urbei. Una din menirile lui implicite era să ajute satul, comunitatea. De la el porneşte schimbarea şi modernitatea.

„Nu erau oameni care aveau casă de cărămidă, iar cei care aveau lemn aveau tot de la boier. Oamenii care lucrau pe moşie la el, îi ajuta cu ce aveau nevoie. Aducea cu vagonul ţigla de la Buzău... (Gheorghe Stoica, comuna Cozieni)

Odată cu venirea comunismului, boierii şi familiile lor au fost încarceraţi, exilaţi sau într-un caz fericit doar deposedaţi de tot ceea ce aveau. Acum, după căderea comunismului, cele mai multe dintre familiile boiereşti trimise în exil nu s-au mai întors şi, deşi şi-au recăpătat în mare şi cu greu pământurile şi conacele, acestea din urmă nu au fost refăcute:

„*Nu merită*”, zice lumea. Așa că, de cele mai multe ori, somptuoasele proprietăți figurează pe lista unei agenții imobiliare, urmând a fi vândute, dacă nu pentru frumusețea și exoticul aerului latifundiar pe care încă îl inspiră, poate măcar pentru pământurile aferente. Singure, pietrele de hotar încă stau neclintite pe marginea drumului străjuind moșiile care nu mai există decât în amintirea bătrânilor satului și a celor care vor să descopere istoria acestor locuri.

TROIȚE ȘI CRUCI

Peisaj

Un călător străin la 1896 nota în jurnal: „*...Cruci se petrec, din piatră masivă, zgâriate cu inscripții, adesea foarte frumoase, toate având o expresie a lor, însemnând, cu personalitate, spațiul cu cele trei brațe ale lor. Una din lemn, mai veche, atât de stranie, te face să gândești la crucea Lorenei. Lateral, sub fiecare extremitate a crucifixului, la jumătatea înălțimii lemnului central, poartă alte două mici cruci, sculptate delicat, una e din păcate distrusă; marchează intrarea într-un sat, după un vad. De partea cealaltă a drumului, sub copaci, printre trunchiuri de salcie, o altă cruce nouă, zugrăvită neatent, cu imperfecțiuni și în culori încă prea vii, fără să fie șterse, fără patină, povestește istoria întemeietorului ei.*” (Marcel Montandon, 1896)

Troițe și cruci, acestea au fost primele care mi-au sărit în ochi, deja din microbuzul care ne-a urcat pe Valea Slănicului. Aici par să fie cele mai numeroase. Mi-au atras atenția prin număr și fel. Apoi am învățat să le caut. Citind cele 19 pagini de jurnal despre călătoria la Meledic în 1896 a lui Marcel Montandon, am refăcut traseul în timp, am inspirat „*vântul aducător de proaspete mirosuri marine...*”, cum caracterizează el mirosul salin al văii, și am tresărit a familiaritate la rândurile despre crucile de hotar.

Chiliile rupestre de la Nucu, comuna Bozioru

Puncte de reper la margine de drum, răscruci sau aiurea *„... acolo unde-i crucea învelită cu casă”.*

În unele sate din Ținutul Buzăului, poți vedea cruci sau troițe aproape la fiecare casă. Familia o moștenește și o are în grijă. Ele cresc, se modifică, au straturi și patină inegală, au cruce nouă, cruce veche, uneori chiar trei într-o „casă”, *„că-i păcat să arunci crucea veche”*, alfabet chirilic și latin, chiar pe aceeași cruce... Troița uitată e semn că familia nu mai există.Troiță sau cruce la fântână,foarte des întâlnite. *„...o ridici după ce-ai urcat o pantă, să-i mulțumești lui Dumnezeu că ți-a ajutat s-ajungi. Se pune cofă cu apă și canapeluță. Sau în amintirea unora...”* (Cecilia Petrescu, comuna Mânzălești)

Perdeluță de nylon, perdeluță brodată cu șir de bisericuțe, prosop colorat, mușama, material catifelat de pluș sau silon, ștergar, pânză cu imprimeuri, hârtie colorată – căptușeli.

Sârmă, beteală, broaște de sertar, flori de plastic, hârtie și pânză, plante uscate în ghirlande, ghivece cu mușcate, flori în borcan sau crescând în pământul de lângă troiță, sticlă colorată pisată – împodobeli.

Hristoși suprapuși, care te privesc din toate unghiurile. Pe lemn, pe piatră, pe tablă, pe hârtie, cu corpuri puternice sau descărnate, realiste sau schematice.

Toate se perindă prin fața ochilor fără să mai știi care de unde, la fel ca pomelnicele pentru vii sau morți citite pe apucate. M-au impresionat varietatea și materialele neașteptate. Dacă aș fi venit din alt peisaj, nu știu care, poate că nu le-aș fi băgat în seamă, dar așa am devenit atentă la cruci și troițe, care altfel îmi treceau neobservate. Și pe bună dreptate. La țara copilăriei mele de lângă Ploiești, singura cruce era în dreptul bisericii.

Privind prin luneta mașinii, mă întorc la rândurile aceluiași călător străin:

„Zece pași mai încolo, dacă aș fi știut ! două adăposturi acoperă vechi cruci. Și nu sunt simple cruci, ci adevărate crucifixe cu picturi simple ale Cristului, pe care de-abia apuc să le văd: întrezăresc criști mai descărnați, mai hieratici chiar decât întruchipările țărănești similare întâlnite în Austria, de exemplu, însă aici sunt zugrăviți în culori vii și frumoase pe un fond maroniu, pe care se disting uneori heruvimi sau Femeile Sfinte, și chiar în partea de sus din nou rozete și date; lemnul de la baza crucii este încărcat de inscripții.” (Marcel Montandon, 1896)

Zoom

„Această sfîntă cruce sa ridicat de robii lui Dumnezeu Vasile C. Jurubescu cu Floarea şi fii lor şi Maria. Morţi: Gheorghe Ctin Ion, Gheorghe, Ichim, Dumitra, Stoica. 1995"
Troiță cu eugenii. La mijloc de drum, între două sate depărtate, o troiță cu eugenii lăsate pe brațele crucifixului, să le ia copiii în drum spre şcoală.
„Pomeneşte Doamne vii şi morți. Smaranda cu fii. Artimon, Drăgulina, Neculai şi Mariea. Eftimie Mariea cu Fii."
Troiță cu acoperiş de stele, care se regăsesc pe alte bolți de troiță, de biserică, de poartă.
Troiță baricadată. Geam şi lacăt la uşă. Singura cu lacăt pe care am văzut-o.
Troiță cu poveste de blestem. Cineva ne-a povestit că a vrut să reconstruiască troița de la colțul casei, *„să-i facă o casă frumoasă, şi nu aşa de tablă şi plină de sârmă."* Bătrâna care se ocupă de troiță l-a blestemat dacă o strică sau schimbă. Ea vine din când în când şi mai pune o bucată de tablă, mai leagă o icoană sau crucifix... Hristoşii privesc din spatele unor adevărate harnaşamente de sârmă şi tablă. Au hotărât să o lase aşa deocamdată.
Troiță stație, troiță adăpost, troiță mormânt.
„Cine fură de la calice Dumnezeu să-l pedepsească. Aşa să fie. Amin."
„Eu sunt Hristos. Cel ce va crede în mine viu va fi, va trece de la moarte la viață. Amin."
Cruce dezrădăcinată. Stătea rezemată de un mal pietruit, scoasă din pământ cu tot cu „rădăcină", şi îşi aştepta noul pământ.
„Crucea astă de se înalță, şi lumea se sfințeşte."
Cruce în două. Spartă la mijloc, jumătatea brațelor se sprijinea pe picior cu pietricele umplând golul dintre părți.
„Cititorule. Crucea este păzitoare a toată lumea. Crucea podoaba biserici. Crucea stăpînirea împăraților. Crucea întărirea credincioşilor. Crucea îngeriilor mărirre şi dracilor rană. Această sfîntă cruce sa lucrat şi sa scris de mine Manea Costache cu mîna de țărînă. Mîna va putrezi iar numele să fie pomenit în veci. Amin." (inscripție pe cruce, cu ortografia originală)
Cruce străpunsă. Apa în drum spre cană traversa şi piciorul crucii de lemn străpuns de țeava de captare a izvorului.
„Ridicată de Fii şi Ficele lui Maftei Prahoveanu. În amintirea celor adormiți Maftei, Maria, Năstase, Voica, Rada, Stan, Gheorghe."
Cruci compuse. Bucată dintr-una şi bucată dintr-alta puse la un loc. Cruci gemene. Legate între ele.

Stânga: Troițe din Ținuturile Buzăului

Dreapta: Focul Viu de la Lopătari

LEGENDE DIN ȚINUTUL BUZĂULUI

Focul viu (comuna Lopătari)

Scriitorul lopătărean Dumitru Serbescu a strâns şi a publicat o serie de legende din zonă, legate mai ales de munții Vrancei şi de Penteleu, unde pe vremuri mergeau şi ciobanii din Lopătari la stână. În „Muşele Păpuşele" apare povestea unui om bogat, Giurgiu Mocanu, ai cărui ciobani se luptă cu furii (de unde munții Furu Mare şi Furu Mic). În timpul luptei, se deschide o prăpastie ce dă direct în iad şi care înghite toate comorile lui Giurgiu.

"În acea luptă, din zbuciumul pământului, râpile s-au dărâmat, pietrele s-au prăvălit, apele şi-au deschis văi cu şuvoaiele lor şi încet, încet, peste smoala care clocotea s-a clădit de la Dumnezeu dealul sărac şi cocârjat care a astupat gura prăpastiei şi căruia i-a rămas şi azi numele Smoleanul, adică munte crescut pe smoală.

S-a astupat gura iadului, dar flăcările ce se preling din adâncimile pământului nimeni şi nicio putere n-au putut să le astupe. Ele ies mereu, cu mirosul lor de catran, ca o răsuflătoare veşnică a iadului. E „focul nestins" ce pâlpâie de-atunci ziua şi noaptea într-una, în vatra lui arsă din coasta Smoleanului.

Şi astfel flacăra asta vie – căci i se mai zice şi „Focul Viu" – ale cărei luciri se văd noaptea de la mari depărtări, pâlpâie într-una cu mirosul catranului ei. O fi vreun semn de la Dumnezeu pentru păcatele noastre, ori iadul însuşi ne-o fi arătând puterile lui, cine poate şti ?

Dincolo, pe partea cealaltă a Smoleanului, multă vreme s-a ascuns o apă tulbure şi murdară ca braga. Poate că era tot vreo scursură a iadului. Astăzi apa nu mai e tulbure, dar Braga i-a rămas numele".

(legendă culeasă de Dumitru Serbescu)

Malu Roşu (comuna Lopătari)
Legenda spune că odată, demult, în timpul năvălirii tătarilor, două fete din partea locului, care erau foarte frumoase, au fost urmărite de tătari pentru a fi prinse şi duse în robie. Fetele s-au aruncat de pe un mal înalt, preferând moartea decât să cadă în robia lor. Malul s-a înroșit de sângele lor, de unde şi denumirea locului: *Malu Roşu.*

APA TRECE...

... văile rămân
Că oamenii se aşează după firul apei, nu-i un lucru nou. Aveam să-l redescoperim şi noi, orăşeni de fel sau prin alegere, când, pierduți în puzderia de sate ale Ținutului Buzăului, aveam să înțelegem curând că trebuia doar să urmăm apa. Comunele sunt pe trei văi: **Valea Slănicului**, cu Beceni, Vintilă Vodă, Mânzăleşti, Lopătari, Săruleşti, Valea Salciei şi Bisoca, **Valea Sărățelului**, cu Berca, Scorțoasa, Căneşti şi Chiliile şi **Valea Bălănesei**, cu Cozieni, Bozioru, Brăeşti, Odăile. Comuna Colți, cumva separată, e și ea pe firul apei Buzăului.
Apartenența oamenilor la valea pe care este situată comuna lor este firească. Drumurile, înrudirile, influențele culturale, negustoria se țin, în general, de linia văii. Raportarea la localitățile de pe alte văi nu este una curentă.
Împărțirea continuă, cu cât despici firul apei. Casele se grupează în cătune după cum se desprind afluenții râurilor.
*„Sunt trei văi: **Valea Colților**, **Valea Alunişului** şi **Valea Muscelului**. Deci pă valea asta în sus [Valea Colților], a fost aşa, afară de satu' nostru: Fijăreşti, Colții, Călugărițele, Lingureşti, Poiana, Măgădan şî Lupoaia. [...] Pă Valea Alunişului este-aşa: Valea Boului, Strâmba şî Aluniş. [...] Iar pă Valea Muscelului, în spatele lu' Samaru, dincolo, că acolo-i tot sat, acolo-a fost Camboru şî Muscelu Cărămănesc."* (nea Neculai Chiru, comuna Colți)
Albia râului rămâne un reper statornic. Drept mărturie stă una dintre legendele ținutului:

Stânga:
Peisaj din comuna Lopătari (Malu Roșu)

Dreapta:
Zidul Uriașilor din comuna Valea Salciei

„Urieşii erau nişte oameni mari, voinici. Au făcut un zid ca să mute cursu' apei, da' n-au reuşit. Îi zice Zidul Urieşilor." (tanti Savastița, satul Modreni, comuna Valea Salciei)**...**

gusturile şi culorile sunt felurite

Apa sărată este o prezență constantă în Ținutul Buzăului. O primă mărturie este dată de numele apelor sau ale localităților: **Slănic**, **Sărățel, Sările, Săruleşti, Săreni** sau, prin antiteză, **Izvoru Dulce**. Râului **Bălăneasa** i se zicea cândva **Sărățelul Pârscovului** – numele actual vine de la apa sa, care se albeşte la ploaie din cauza argilei, *„devine bălană"* (Mihai Mâncu, originar din comuna Bozioru).

Apa sărată are utilități diferite, în funcție de concentrație: cea cu gust uşor sărat este potabilă, cea mai concentrată se foloseşte doar la adăpatul animalelor sau ca apă menajeră. **Murătoarea, saramura** sau **bâlca de saramură** sunt izvoare cu apă sărată, destul de des întâlnite în multe aşezări din ținut, din care, după rețete şi diluții cunoscute de localnici, se prepară murăturile. De exemplu, trebuie să ştii să amesteci *„un kil de apă sărată la un kil de apă dulce, că altfel iese rea varza"* (sătean din Beciu).

Păcura poate răzbate şi ea în apă, mai ales în pânza freatică. Sarea şi păcura pot fi prezente deopotrivă, aşa cum se întâmplă la Căneşti sau la Scorțoasa. În satul Beciu (comuna Scorțoasa) există, de exemplu, două grupări de fântâni: una către centru şi alta mai la marginea satului, cu patru puțuri: unul desființat, altul pentru animale, al treilea cu apă sărată şi ultimul a cărui apă are gust de petrol.

*„**Malu' Ruginoşii** are apă ruginită. Adică s-ar zice că în jos, în pământ, s-ar putea să fie minereu de fier. Pă unde curge apa, pietrele-s ruginite."* (Anica şi Neculai Chiru, sat Colți); *„Aici la izvorul cu apă cu fier mult există două zone. O zonă cu piatra către roşie şi alta către galbenă."* (Gheorghiță Popa, satul Muscelu Cărămănesc)

Ape minerale cu diverse compoziții se găsesc în mai multe locuri în Ținutul Buzăului. Ape sulfuroase există la Lopătari, la Căneşti, la Bozioru, la Brăeşti. Despre Izvorul Mirău, sulfuros, se spune că ar vindeca boli de ochi (Dan Scoroşanu, *„Comuna Brăeşti"*)

... setea este mare

Apa lipseşte în multe dintre localităţile zonei. Uneori, ca să ajungă la o fântână, oamenii trebuie să străbată o bună parte din sat cu cobiliţa la spinare sau cu găleţile în mâini. Nu rareori trec aşa peste punţi sau urcă dealuri. În vreme de secetă, situaţia poate deveni dramatică. Comuna Odăile este cunoscută ca suferind cel mai mult din cauza lipsei apei *„Sunt veri când aducem de la Buzău, de la Bozioru, cu maşina, în bidoane. Oamenii simpli aduc cu căruţa, cu măgaru', cu calu'. Au fost ani în care nu era pic de apă în fântână; era tulbure, o lăsau să se decanteze şi beau apă din mâluri."* (Ion Damian, satul Lacu, comuna Odăile)

... căutătorii pricepuţi sunt puţini

Cum apa se lasă căutată, există modalităţi diverse de a o găsi.

Pământul însuşi poate da la iveală, dacă este cercetat cum se cuvine, locul unde, în adâncime, există apă.

„La noi mai poate face orientarea şi omu' de rând. Cam aicea iese apă, că am văzut că întotdeauna unde iese apă, pă timp ploios, zemuie din pământ." (nea Neculai Chiru, satul Colţi).

Oamenii locului ştiu şi că, dacă sapi acolo unde creşte pipirigul, o plantă iubitoare de umezeală, dai de apă (Mihai Mâncu, originar din satul Bozioru).

Cea mai sigură metodă este însă recurgerea la serviciile unei persoane pricepute la găsirea apei.

Nea Mitel Pavel, din Scorţoasa, foloseşte doi electrozi îndoiţi la capete pentru a căuta apă. Îi ţine cu amândouă mâinile, ca pe hăţuri, fără să-i strângă prea tare. Când pământul e uscat, beţele rămân apropiate; când dedesubt există apă, se depărtează.

... fântânile se schimbă

Fântânile vechi aveau colace cioplite în piatră. La unele se făceau toarte. Cu vremea, lanţul lăsa urme pe interiorul ghizdului, ca nişte rosături adânci.

Stânga:
Localnici la vorbă, comuna Chiliile

Dreapta:
Fântână din comuna Scorțoasa

Oamenii au cam înlocuit însă pietrele vechi cu cilindri de ciment – mai practici şi mai uşor de obținut, odată ce meşteşugul pietrarilor care făceau puțuri s-a cam pierdut. Mai există încă locuri cu fântâni vechi, unele deosebit de frumoase – o fântână din comuna Colți are cioplite flori pe colac; altele au dăltuite inscripții cu numele celui care a dat satului puțul respectiv și cu cel al meșterului.

Localnicii din Lopătari descoperă valoarea fântânilor vechi abia după ce au apărut persoane care s-au interesat de ele.

„Au luat acu', recent, colacele acelea de la fântâni. Colacele de piatră de la fântâni. Le-au dat o piesă din beton şi le-au luat colacul. […] S-au recomandat că vin de la un muzeu, da' n-au spus ce muzeu." (Sanda şi Ion Zota, comuna Lopătari)

Jgheabul sau ulucul din care se adapă animalele este uneori prezent lângă fântână. Adăpătoarea poate fi din lemn sau piatră, dar şi dintr-o bucată de cauciuc lăsată cu scobitura în sus.

„La animale le dăm să bea de la fântână, le dăm în găleată. […] A fost cândva, că țiu minte, aci la fântână, un uluc de lemn. Pentru că înainte nu erau găleți aicea. Erau cofe. Șî nu putea vaca să bea apă dân cofă. Șî era uluc. Apăi, a ținut cât a ținut ulucu'. S-a demodat. Torni în găleată, bea şi din gârlă." (nea Neculai Chiru)

Că fântânile au şi ele o istorie reiese foarte bine din povestea de mai jos.
*„Acum vreo 17-18 ani am făcut fântâna. S-au strâns vreo 6-7 inși: Văcaru Ion, Panaite Ion, Bornaz Ion, Bornaz Petre și am făcut treaba. Și cine credeți ca a făcut treaba asta ? Noi care eram lângă fântână. Am dus găleți, scripeți și în trei zile le-au furat. Unu' săpa și unul se uita – că nu aveam loc amândoi. Ei, au mai fost și alții înaintea noastră, că la două rânduri de cazma am dat de altă fântână veche. Am întrebat bătrâna, vă dați seama, din toți moșii noștri, am întrebat baba asta care avea vreo 80 de ani și care a copilărit aicea. Nu a pomenit fântână acolo. Exact în locul ăla, la două rânduri de cazma, am dat de gura fântânii, cu o eroare de vreo 20-30 de centimetri și am mers așa pe ea până am dat de fund. Din câte știu eu, nu au fost nici case acolo, case erau în partea ailaltă de deal, dar acolo nu. Dar tot oameni cu suflet or fi făcut-o și pe asta.
Am găsit oale sparte acolo, lemn făcut cărbune."* (Ion Panaite, satul Trestia, comuna Cozieni)
Fântânile încep însă să își piardă din importanță odată cu modernizarea satelor – gospodarii se asociază pentru captarea izvoarelor iar comunitățile pun la punct proiecte de alimentare cu apă.

... iar omu-i după apa pe care o bea

Că omul investeşte cu semnificaţie apa, ca pe orice altceva cu care are de-a face, este iarăşi un truism.
„Cum să scoți bani din apă ? Păi apa-i gratuită, îi de la Dumnezeu !" (Mihai Chioreanu, Brăeşti) Chiar la magazinul domnului pe care l-am citat mai sus, apa plată care se găseşte de vânzare provine din Bulgaria, *„pentru că e mai ieftină"*.
Nicăieri în zonă, deşi am pomenit deja de prezenţa izvoarelor, nu se îmbuteliază apă minerală. Există chiar o menţionare a localităţii Lopătari ca staţiune balneo-climaterică pe harta Ţării Româneşti întocmită de stolnicul Constantin Cantacuzino şi publicată în 1700 la Padova (Sanda Zota, Ion Zota, *„Luncile – centenar. File de monografie"*, 2006).
Chiar dacă nu este valorificată la scară mare, apa este, fără doar şi poate, valorizată.

Stânga: Localnică din comuna Colţi
Fântână cu inscripţie din Lopătari
Localnic din Păcuri
Dreapta: Lacul din comuna Odaile

„Da-i bună gârla, că-i sărată, mai bună-i asta a noastră ca băile, da' n-a mai venit ploile, s-o mai curețe oleacă, că vine de la bâlca de saramură, c-avem bâlcă de saramură. Luăm saramură de-acolo şi punem murături, punem varza, punem tot. Şi-asta vine pe-acolo... Şi dacă vezi acolo zici c-a nins aşa, sarea aia s-antins aşa. Şi-aia-i bună de băi..." (tanti Dobra Popa, satul Bozioru)

Cei care pun să se construiască fântâni şi le dăruiesc satului lor sunt la loc de cinste.

„Eu am opt fântâni săpate numai de mânuța mea. Trei în curte, una mai colo, patru, una la capu' Scorțoasii, am două p-un islaz, aici şi-una la Gol [Golu Grabicinii]. Ambiția. Şi mai am ambiția să mai fac una. Aci, mai sus. Am nişte vecini care nu prea au apă, nici nu l-e îndămână să facă, şi le fac o fântână." „Dacă faci o fântână, creşti un copil." (nea Mitel Pavel, satul Scorțoasa)

Dimpotrivă, cel care astupă o fântână nu numai că este prost văzut în sat, dar este şi pedepsit de Dumnezeu.

„Cineva, că vă dau un exemplu, un om oarecare avea o fântână făcută de altcineva, nu de el. Şi acolo, cum i-acolo ? Cam într-o fâneață, o păşune de iarbă. Să ducea lumea cu vacile, să le dea apă de la fântână şi-ncurca iarba acolo, pă lângă fântână. Ce i-a vinit în cap ? Ca să vă dau un exemplu, că să astupi o fântână e mare păcat. S-a dus ş-a astupat fântâna. Până i-a işit sufletu' a strigat numa' apă, apă ! Apă, apă ! Până i-a işit sufletu'. Şi din casa lui nu s-a ales nici prafu'." (nea Mitel Pavel)

Fântâna însă poate să fie considerată ca o sursă de putere. Să pui stăpânire pe o fântână, deci să controlezi apa, poate fi un păcat similar celui al desființării puțului.

„La capu' Scorțoasii s-a pus stăpân Târcă şi cu ăla, cu Prună. Nu-i lăsa să ia apă cu butoaili de-acolo. Şi-a vinit la mine, aicea. Şi i-am spus şi lu' Târcă, bă, băieți, n-ați pus niciun leu la fântâna aia acolo. Îi făcută publică, nu-i pentru mine făcută, îi făcută pentru toată lumea, aşa, să ia apă. Şi vine trei sute de litri de apă

p-într-o oră. Că di ce am experiența asta ? Am vinit, am scos apa toată cu o pompă, la unsprezece fix. Și când m-am dus la doișpe punct, am scos treizeci și cinci de găleți de apă, trei sute cinzeci de litri de apă. Și de-aia știu câtă apă vine pe-o oră din fântâna aia. Și le-am spus, bă, băieți, cât oi trăi eu, ia toată lumea apă, că e. Vine apa. Nu, că, vine, și la mine nu mai rămâne. Vă rămâne, mă, pentr-o vacă să dați apă pân' la Dumnezeu. Da' sufletu-al naibii-n ei ! (nea Mitel Pavel, satul Scorțoasa)

Lângă multe fântâni există tăblițe pe care scrie *„apă bună"*. Apa rea nu este numai cea care nu are calitățile unei ape potabile, ci și aceea bună la gust, dar impură pentru că nu a fost niciodată sfințită sau pentru că a fost spurcată într-un fel sau altul.

„Fântâna asta e mai mult pentru animale: are apă bună, dar nu e sfințită. E ca și cum ai bea apă din gârlă. Trebuie s-o sfințească persoana care a făcut-o. Dacă ar sfinți-o altcineva, ar fi ca și cum s-ar mândri că a făcut el fântâna." (femeie din Scorțoasa).

Nu este locul aici să pomenim despre folosirea și semnificația rituală a apei. Ne vom mărgini să încheiem cu o frază a unui localnic care subliniază importanța simbolică a apei: *„suntem după apa pe care-o bem"* (Mihai Mâncu, originar din Bozioru).

DESPRE COMORI

Așezarea Buzăului între Muntenia, Transilvania si Moldova a dezvoltat acest ținut ca nod de comunicare al Țărilor Românești. Existența îndelungată ca zonă de graniță face ca aceste meleaguri să aibă o istorie bogată în cotropiri, invazii și lupte. Loc de trecere sau de comerț, văile Buzăului au oferit de cele mai multe ori și refugiu din calea turcilor, tătarilor, naziștilor sau rușilor.

Povestea comorilor îngropate în Ținutul

Peisaje din Bisoca

Buzăului se leagă de această istorie zbuciumată. Pe de o parte invaziile repetate ale turcilor şi tătarilor îi silesc pe cei mai avuţi dintre oamenii locului să-şi ascundă agoniseala şi bogăţiile.

„Să vă spun cum e cu comorile astea: tot aşa pe timpuri, veneau turci, tătari, care avea aur se ducea şi-l îngropa, dar în timpul ăla îl şi omora şi rămânea aurul îngropat. De acolo a provenit comorile ăstea." (Dumitru Pavel, comuna Scorţoasa)

Pe de altă parte, unele legende vorbesc şi de tâlhari sau de haiduci care îi jefuiau pe boieri sau pe cei aflaţi în trecere şi ascundeau banii prin aceste locuri.

Unele comori au devenit celebre mai ales prin relevanţa istorică precum tezaurul de la Pietroasele şi cultura Monteoru.

„Oriunde poţi să găseşti, la o săpătură mai serioasă, urme arheologice." (dna. Pavel, comuna Scorţoasa)

Pe lângă acestea sunt şi comori ce au născut toponimice:

La Comori, dealul unde se întâlnesc culmile ce vin dinspre Valea Sărăţelului Budeştilor, dinspre Crucea Păltinaşului şi dinspre Goideşti, *„s-ar fi făcut în timpurile vechi schimburi comerciale între oamenii veniţi din văile din jur. Tot aici un om venit după lemne ar fi descoperit întâmplător o comoară ascunsă în stâncă"* (Dan Scoroşanu, „Comuna Brăeşti", p.79)

Cetonia aurata (ileana)

La Crucea Galbenă *„fântână la Pinu unde, mai de mult, ar fi fost și un loc unde ar fi căzut un butoi cu aur dintr-o căruță care trecea pe drumul spre Ruginoasa”* (Dan Scoroşanu, „Comuna Brăeşti”, p.79)

Muchea Chiajnei, *„o legendă amintește trecerea doamnei Chiajna prin aceste locuri, unde ar fi vrut să ascundă un tezaur destinat bisericii de la Curtea de Argeș”* (Dan Scoroşanu, „Comuna Brăeşti”, p. 79)

Povestiri despre comori există: unele, după cum am văzut mai sus, vehiculate prin legendele toponimice, altele menționate în lucrări istorice și altele știute doar de oamenii locului. Însă, în orice caz, povestea comorilor nu este spusă niciodată pe un ton banal sau plat. Referirea la ceva ce este îngropat este întotdeauna învăluită de un aer misterios și mistic.

Există un adevărat mecanism al funcționării comorii ce împletește elemente religioase și laice. El are aspectul unei probe inițiatice. Există indicii ce trebuiesc urmate, praguri ce trebuiesc trecute și reguli de îndeplinit atunci când ai de-a face cu o comoară: de la modul în care se identifică locul unde este ascunsă comoara, până la modul în care o comoară își desăvârșește jurământul. De cele mai multe ori oamenii povestesc despre comorile jurate. Juruința funcționează asemeni unei condiții testamentare, căci comoara se îngroapă împreună cu un bilet în care i se cere găsitorului să facă anumite lucruri – acesta reprezintă jurământul, cheia comorii. Astfel, pentru a te putea bucura de bogățiile găsite trebuie să duci la bun sfârșit jurământul sub care au fost îngropate.

Unde sunt ascunse comorile ?

Povestea oricărei comori începe cu găsirea locului în care se află ascunsă. Acest loc este de cele mai multe ori trădat de fapte sau prezențe neobișnuite sau inexplicabile.

Trovanți de la Bozioru

Pe Vârful Zboiului *„e o piatră cât casa aia de mare, nu se știe de ce. S-a săpat la ea acolo și după comori de bani."* (dl. Moise, comuna Colți)

„Aurul ăsta îngropat formează niște gaze și în zilele mari, de sfântul Gheorghe, Sfântul Ștefan, gazul ăsta ia foc și așa se vede comoara." (Dumitru Pavel, comuna Scorțoasa)

Câteodată, indiciile conținute de faptele neobișnuite sau inexplicabile nu sunt suficiente. În acest moment, tehnologia de ultimă generație dă o mână de ajutor căutătorilor de comori.

„Pe la Sarmisegetuza, au scris și ziarele, sunt căutători care au aparatura și depistează aurul. Ei pot să spună dacă e sau nu comoară acolo. La fel și la Costică Tudor: a murit Costică Tudor și băieții știau că el are aur, dar nu avea cum să-l găsească că a căutat în dreapta în stânga, dar nu l-au găsit. Și a adus și el un aparat din ăsta și a găsit aurul sub cotețul porcului." (Dumitru Pavel, comuna Scorțoasa)

Cine este vrednic de comoară ?

În cazul comorilor jurate, proba inițiatică a descoperirii nu se termină în momentul găsirii locului. Câteodată, aceste fapte și prezențe neobișnuite ce indică prezența comorii pot funcționa și ca „paznici", înfricoșând și îndepărtând căutătorii de comori.

„Cum urci la vulcani în stânga acolo [la Măguricea], *a săpat cineva după o comoară, dar nu a putut să o scoată că e jurată. Apar arătări ciudate și te înfiorează și pleci, fugi. Zice că e pe acolo o comoară îngropată de cine o fi îngropată, un beci, dar nu a dat nimeni de el. Când a săpat au apărut ba bivoli, ba altceva, arătănii și s-a speriat. Nu a scos-o nimeni."* (Dumitru Pavel, comuna Scorțoasa)

Dacă cel ce găsește o comoară ce are alături un bilet nu face cele scrise acolo, îi moare familia, îi arde casa. Clopotul bisericii din Bozioru de Sus a fost făcut cu o parte din aurul găsit de un om din sat. Comoara descoperită de Ion Pavelescu fusese jurată ca acela care-o dezgroapă să nu aibă parte de ea până nu dăruiește bisericii satului un clopot. *„Cine va găsi acești bani să fie sănătos, să-i fie de folos și să dea un clopot pentru o parohie"*. Ion Pavelescu așa a făcut și pe clopot este înscris numele său. După o vreme, unii din altă localitate au vrut să ia clopotul pentru biserica lor, dar un știutor al poveștii le-a spus despre ce e vorba și i-a oprit. (dl Arnicioiu, comuna Bozioru)

„Cum mergi la Policiori în jos, există o cruce, lângă drum pe stânga și acolo lângă crucea aia, cineva avea prăvălie, o mică bojdeucă. Într-o zi s-a dus cutare pe acolo și a văzut cum joacă flăcările. A găsit aurul și a făcut prăvălie și casă la toți copiii. Dar aurul a fost jurat să facă dotă la nouă fete din sat și să ridice o cruce și o fântână și unchešul a făcut tot ce scria în bilet acolo. De obicei așa se procedează: altfel cine știe cine a băgat aurul acolo." (Dumitru Pavel, comuna Scorțoasa)

„Era un om, Zaharia Gheorghe. Ședea la deal la vite și-a văzut comoara jucând. Acolo iar e o piatră – i se spune La lac – și piatra are o scobitură în ea. Acolo au fost banii, banii de aur. I-a schimbat. Sunt unii bani din comori blestemați, jurați. Alții care nu-s jurați, buni de folosit." (dl. Moise, comuna Colți).

D-nul Moise, acum la peste 90 de ani, avea 12 ani când bătrânul Zaharia Gheorghe a murit. Moșu Gheorghe avea un fiu, care începuse să cheltuiască banii. Așa că ce-i mai rămăsese i-a dat pe toți să se construiască Biserica din Muchie. S-a făcut fața altarului din ei.

Câteodată, povestirile despre comori cuprind și detalii despre cine a îngropat comoara și de unde sunt banii.

„Acum 90 de ani se întâmpla asta. E treabă de demult. Taică-miu mi-a povestit lucrul ăsta...Ce s-a întâmplat, taică-miu, Dumnezeu să-l ierte, a făcut serviciul militar la Doftana, la închisoare. Și unul, Tudor Costică a făcut

Stânga:
În pădure la Fișici

Dreapta:
Izvor sulfuros la Fișici

serviciul militar tot acolo şi un puşcăriaş i-a spus: Domle' io o să mor. Te duci la părul cutare, în coasta cutare, spre Răsărit 2 metri şi sapă acolo că o să găseşti aur. (...) Şi a săpat şi a găsit aurul şi s-a divulgat: şi-a făcut prăvălie, de unele de altele, s-a descurcat. Ăsta, puşcăriaşul, era un bandit, un hoț din ăsta care prăda boierii şi l-a prins şi l-a condamnat pe viață acolo." (Dumitru Pavel, comuna Scorțoasa)

Povestea comorilor găsite şi negăsite se transmite prin diverse întâmplări povestite de-a lungul timpului.

Nu puțini sunt cei care au căutat şi încă mai caută comori prin meleagurile Ținutului, vrăjiți de legenda bogățiilor ascunse. Unii au găsit aurul îngropat, alții nu. Unii s-au resemnat, unii încă mai cred că odată şi o dată soarta le va surâde şi vor găsi comoara.

„...Plecai călare ca să merg la Bisoca, sat în două chipuri interesant: mai întâi fiindcă de sub dealul pe care el șade, izvorăște Peceneaga, un pârâu cu nume prețios pentru etnografii țării; al doilea, pentru că într-însul trăiesc și se prășesc, din neam în neam cei mai frumoși bărbați din tot plaiul împrejmuitor. Ca probă despre aceasta din urmă particularitate a satului Bisoca, - particularitate pe care am putut mai târziu să o constat în toată întinderea ei, - aveam cu mine, drept călăuză de la Găvanul până acolo, un voinic bisocean, un fel de oacheş apolon muntenesc, carele cunoştea ca în palmă toate cotiturile munților și se pricepea și la multe altele, căci era și vânător și cioban, și cosaș, și cântăreț la biserică, și cântăreț cu cavalul, - doamne iartă ! Pare-mi-se că mai meșter era la fluier decât în strană, - ba încă știa să spună și basme de-ți era drag să-l asculți ." (Al. Odobescu, *Pseudo-Kynegetikos*)

BALADĂ HAIDUCEASCĂ

- culeasă de la nea Gheorghe Dinu, cătunul Șelăria, comuna Bisoca -

Hai, hai, hai, hai,
Păi de când maica m-a făcutî,
Io prin sate n-am trăitî,
Numa' codrii m-au hrănit.
Nici soarele n-am văzutu,
Numa' căprioarele,
Numa' căprioarele
Stau ca surioarele, măi.

Ș-am zis verde solz de pește,
Primăvara când sosește,
Scoal' maică și mă gătește.
Nu gata de vreme rea,
Din codru ia foarfeca
Și-mi croiește-un retevei,
Verde ca frunza de tei.
Mult mi-e drag
Și iar mi-e drag
Sub umbrița unui fag
Să pui coada la baltag.
Nici mai scurtă,

Nici mai lungă
Numa' cât încape-n glugă,
Să m-ațin pe la strâmtori,
Să mi-alung la negustori,
Să câștig la gălbiori, măi.

Hai, hai, hai, hai,
Ies în deal și țip în frunză
Ca puicuța să m-auză.
Când m-aude, nu răspunde,
Că-i puica cu gânduri multe
Și răspunde dușmănește
Ca să nu-i mai trag nădejde.
Că nădejdea de la mine
E ca gheața cea subțire,
Când te sui și nu te ține,
Când te sui și nu te ține, măi.

Hai, hai, hai, hai,
Păi dete frunza prin copaci
Și iarba pe sub araci,
Unde-i calci

Chiliile în piatră de la Nucu

Urma nu-i faci, măi.
Cu țâțica când glumești,
Iarba verde tăvălești, măi
Și-ți pune șapte pistoale
Învelite-n mușamale,
Strălucesc ca sfântu' Soare
Strălucesc ca sfântu' Soare, măi.

Hai, hai, hai,
Haiduc sunt,
Haiduc îmi zice,
Haiduc sunt pe un' m-oi duce,
Haiduc sunt pe un' m-oi duce, măi.

Hai, hai, hai, hai,
Păi de când zic mă duc, mă duc,
Mândrele se strâng buluc
Ca oile la ulucu.
Ele suspină și plângu
Io mi-aduc-un cal porumbî
Scurt în gât
Și lung în trup,
Să-și dea coama de pământ,
C-așa-i calu' de haiduc, măi.
Hai, hai, hai,

Căprioară, căprioară,
Nu fi curvă și marghioală,
Scoală-te-n două picioare,
Roade codru' de pe poale,
Jletina moliftului
Și lastaru' bradului,
Până-n vadu' hoțului,
La cârciuma Radului.
Bea feciori de-ai Radului,
Frumos bea și se cinstea
C-o ploschiță mititea
De cinci vedre și-o oca
Și mai pișca și-al'ceva, măi.

DOUĂ MUZEE ÎNTR-UNUL

Stânga:
Peisaj din comuna Bisoca

Dreapta:
Chihlimbar din comuna Colți

Muzeul din comuna Colți e renumit pentru colecția de podoabe şi răşină din chihlimbar. Însă ceea ce nu mulți turişti ştiu e că, la etaj, muzeul conține şi o colecție de obiecte etnografice: ştergare, perne, obiecte de prelucrat cânepa şi lâna, obiecte de lemn din gospodărie, ploscă, linguri, foarfece, talangă. Multe din obiecte au desenate/încrustrate pe ele figuri de animale domestice: cocoş, curcan, curcă. Atunci când intri în încăperile de la etaj, ai sentimentul clar că nu s-a mai bucurat nimeni de mult timp de obiectele din el. Noi am intrat şi am început să ne minunăm de curcanii cusuți pe ştergare, de cocoşii cusuți pe perne, de ghioagă, oare asta la ce-o fi folosit ? Am suflat într-un corn făcut din corn de animal. Nu s-a auzit nimic, şi totuşi n-am putut să nu mă gândesc cine oare o fi fost ultima persoană să pună gura pe el. Oare cum o fi fost acel om ? Am simțit că între el şi mine e o mare de ani. Poate pentru simplul motiv că un astfel de obiect, un corn din corn de animal, îmi pare astăzi scoborât din preistorie.
Nu în multe muzee îți este permis să atingi obiectele, dar noi am făcut-o pentru că am simțit că şi obiectele se bucură de atingerea noastră de mână, de privire, de suflet.
Acum stau pe băncuță şi scriu. Grupuri de copii gălăgioşi vin în vizită la muzeul chihlimbarului ! Se reped toți pe scara

de lemn care îi duce la etaj, la obiectele ţărăneşti, închise şi ascunse de privirile lor curioase. Profesoarele îi ceartă să coboare. Nu astea sunt de văzut, ci chihlimbarele. De ce alea nu? Ce-or înțelege ei din piatra soarelui sau din cea a sărăciei, cum i se zice chihlimbarului? Bucățile de chihlimbar expuse la parter sunt foarte frumoase. Tot la fel şi podoabele confecționate din el de meşteri argintari din sat, actele de donație sau recuperare de pământuri pe care se aflau minele de exploatare a acestui material prețios şi tot felul de alte obiecte. Muzeografii explică micuților rămaşi cu gura căscată de unde vin aceste bucăți de materie, cum arată. Copiii stau cu ochii pironiți în fotografiile mari atârnate pe pereți: pietre de chihlimbar în care au fost capturate bule de aer sau insecte de acum mii de ani. Sunt foarte valoroase asemenea bucăți de răşină, ne spun muzeografii. Apoi completează: „*Aceste fotografii provin de la Muzeul Pământului din Polonia*". Mă întreb: ce înțelege un căpşor de copil din toate astea ? Ce e aia un chihlimbar ?

REȚETE DIN ȚINUTUL BUZĂULUI

Mâncare de prune afumate

„*Le pui în apă rece, le speli. Dup'aia le dai oleacă-n fiert de iese fumu' ăla tot din ele, iar le speli cu apă rece, şi le pui la fiert cu apă. După aia dacă vrei să le faci cu orez, le faci cu orez. Când începe de fierbe pui un păhărel, depinde cât faci, 2-3 porții acolo, pui un păhărel de orez, şi fierbe toate colo şa. Tocma la urmă le-adaugi un pic de zahăr. Dacă vreți să le faceți cu rântaş, după ce-a fiert prunele, punem ulei în cratiță, punem tăiem oleacă de ceapă, punem făină, bulion şi punem zeamă de-aia de prune de-acolo*

și-o facem subțirică așa și-o turnăm peste prune. Și se face o mâncărică de mănânci... Doamne, Doamne... Iar asta de prune uscate, opărite așa, o facem, face țăranii ciorbă, punem de fierbe, punem și oleacă de zahăr și o mâncăm mai tare ca compotu', o bem cam în loc de compot. Eh, ce-i mare lucru ? Vă măritați aici la țară..." (tanti Dobra Popa, Bozioru)

Mâncare de fasole cu prune

„*Și fasolică... Cu prune din astea grase, că se face bună tare, se face bună, bună, bună. Prune d-estea din prun acuma primăvara. De-astea crude. Aaa, da-i bună fasolica aia de te doare burta.*

(...) Cu fasole uscată, o am de-acu un an. O pui la foc. Când s-a fiert, o pui... Eu nu pun în ea prunele, fierb într-altă ulcică prunele și de-acolea le scurg, le-amestec bine, bine, bine. Cu sâmburi, da' nu pui sâmburii-aicea. Le pui aparte. Și pui zarzavatu-n ea. Când ai văzut c-a fiert fasolica, pui puțin ulei în ea și de-acolea pui prunele când s-a fiert. Pui zeama aia după gust. Nu-i că pui atâtea prune, că nu știi cât îs de acre. Da' așa o guști. Pui zeama aia, pui grosu' ăla aci. Să ia grosu' și rămân sâmburii la fund.

- Și ce zarzavaturi mai puneți ?

- Pătrunjel, țelină, leuștean, mărar, de-astea... Numa frunze. Ș-am mai pus niște bulion." (Rica Lopată, comuna Chilii)

Zeamă de prune pentru acrit ciorba

Prune verzi. Se fierb până se desprind de sâmbure. Pulpa se adună într-un vas. Se adaugă mărar, pătrunjel, leuștean, sare, eventual o aspirină și se conservă în sticlă. Nu se adaugă altă apă în afară de cea care rămâne în pulpă după separare. E foarte gustoasă, ca o limonadă fără zahăr. (Zenovia Damian, Lacu)

O ciorbă de post

Ciorbă de fasole uscată acrită cu prune sau corcodușe. Se fierbe fasolea. Se pune ceapă, morcov, ulei. Separat se fierb și se strecoară prunele sau corcodușele. Plus mărar, plus pătrunjel la sfârșit. (Zenovia Damian, Lacu)

Stânga:
Rac din lacul Odăile

Dreapta:
Lacul Odăile

Ştir cu vişine
Se foloseşte ştirul roşu (neam de lobodă). Se toacă frunza. Se adaugă în apă fiartă cu ceapă şi morcov. La sfârşit se adaugă vişine coapte, mărar, pătrunjel şi un pic de ulei şi se mai dă un clocot. Foarte răcoritoare vara. (Zenovia Damian, Lacu)

Păstări cu lapte
„Aicea ciorbe... Ciorbă de pasăre, foi cu lapte, cartofi cu lapte, păstări cu lapte, păstări aburite... Păstări cu lapte... Io chiar am făcut săptămâna ailaltă.
Iei păstările din grădină... De-alea de fasole. Le rupi moțurile alea, de-acolea le tai aşa, le rupi aşa ştii, să fie bucățele-aşa, le pui în apă fiartă şi să pune zarzavat. L-ai luat din grădină, îl speli... Pătrunjel, mărar, leuștean, țelină, ceapă, o toci acolo, de-acolea le-mpingi cu lapte prins şi cu ou. Şi le bagi şî cu doo ouă-acolo, un ou, doo, şî de-acolea faci mâncărica. Le acreşti cu sare de lămâie sau cu... cu ce-ai acolo. Fata mea îmi zice, mămică, să nu mai pui sare de lămâie. Zice mămică, să acrești ori cu zer acru, ori cu jans din ăla...
- Ce-i aia ?
- Ei, jans din ăla de oi de colo... La stână acolo ai văzut că ia caşu'... Când ia caşu', rămâne un fel de, mai la urmă aşa, jans aşa mai gros, de iese urda aia. Jans îi zice. Şi-l pui la sticle. Îi acruuu... Când pui în ciorbă-oleacă de-ăla îi dă ş-un gust, ş-un miros frumos." (tanti Rica Lopată, comuna Chilii)

Foi cu lapte
Rețetă de primăvară. Se adună foi cât mai crude, *„orice frunză"*, sfeclă, fasole, dovleac, spanac, ştevie, lobodă, urzică, etc. se fierb amestecate şi se strecoară, se storc şi se toacă pe fund de lemn.
Separat se pârlesc o lingură de făină, una de mălai, foi de ceapă verde, sare, toate adăugate în uleiul încins, dar până să se prăjească. În amestecul acesta se adaugă foile tocate si lapte acru, se amestecă şi se dă un fiert. Se adaugă pătrunjel şi iaurt deasupra. Se mănâncă cu mămăligă şi ceapă verde. (Zenovia Damian, Lacu)

Foi cu lapte din zona Chilii
„Să face cu foi de sfeclă, din aia crudă la mijloc aşa, le iei le fierbi, din grădină le speli, le pui un vas... Cratiță, oală, ce-ai acolo. Când a dat în fiert le pui acolo de fierbe. Aduni

zarzavat, îl toci, le toci şî pe ele mărunt, mărunt. Dup-aia pui ulei. Pui zarzavatu' ăsta de să prăjeşte puţin, p-ormă le pui şi pe ele ş-o mână de făină. Pui două ouă acolo, ca să... Şi de-acolea pui laptele ăla. Şi tot aşa... Prins. Tot lapte prins. Să face mai bun cu lapte de capră. Cu lapte de capră, faci foi cu lapte de n-ai treabă.
- Şi pui mult lapte sau cât ?
- Două kilograme, trei kilograme dacă vrei să faci mai mult. Când faci o oală faci şi patru kilograme. Am nepotu' ăsta mic, să-i dai doar foi cu lapte şî cozonac. (...)
- Da' foile de la ce sunt ?
- Sfeclă şi lobodă albă. Sau dacă n-ai, când iese primăvara ş-ai lapte, de ştevie. (...) Şi le faci... Da' cui îi place. Nouă ne place mult tare la noi aicea sus." (tanti Rica Lopată, comuna Chilii)

Fasole la ceaun cum făcea bunica

„Vara, când se coace fasolea bine, se scot boabele din păstăi, se strâng atâtea cât să umpli două treimi dintr-un ceaun mare de lut. Pe lângă fasole pui toate legumele de grădină: morcovi tăiaţi mărunt, ceapă tocată, ardei tăiaţi, pătrunjel şi mai ales mult mărar. Pui şi apă, cât să le acopere, sare şi piper şi le laşi să fiarbă cam o oră şi jumătate, la foc mic, pe vatră sau în cuptor, fără să amesteci. Mănânci până nu mai poţi !" (Gigi Borcăiaş, comuna Chiliile)

Ciorbă de burtă – reţetă culeasă în timpul curăţării burţii unui viţel proaspăt tăiat

„Puneţi burta la fiert cu doi cartofi întregi, doi morcovi, o ţelină ş-un păstârnac. Da' s-a fiert o dată ş-astea, şi p'ormă să scoate burta, să scoate şi păstârnacu' şi ciapa, morcovu' şi cu cartofu' să pasează aşa mărunt. După care vă trebe o juma de kilogram de smântână... Deci în zeama aia în care-a fiert burta, după ce tăieţi, tăieţi burta aşa feliată după ce-i fiartă, o puneţi în tuci şi puneţi zamă de-ia de-acolo, în care-a fiert burta. După care zece, cinci, şase, depinde... Dacă pui o burtă-ntreagă, zece litri de lapte. 8 la 10 kilograme de lapte de capră, dacă e. Dacă nu... De capră e cel mai bun, da. Dacă nu, lapte de vacă 3-4 kilograme şi o juma de kilogram dă smântână. Fierbi şi dup-aia spargi 10-12 ouă, la un deca de ciorbă pui 10-12 ouă... Să bate bine, s-amestecă cu smântâna ca să să facă zdrenţe şi le bateţi ca pe maioneză şi le puneţi aşa uşurel, uşurel, uşurel în aia ca să nu să facă zdrenţe, ca să se facă groasă. Să

Stânga:
Târg la Lopătari

Dreapta:
În aşteptarea toamnei la Sârbeşti

face groasă așa și p-ormă oțet după gust și la revedere...” (necunoscut, comuna Chilii)

Ciorbă de bureți (de măruntaie de oaie)

„Ş-aia [burta] de oaie-i bună, da' aia de oaie nu, că să face ciorbă de măruntaie, așa să spune. Să pune burta, ficatu', plămânu', inima, rinichii să toacă tot la fel... Să pune mărar, da' nu să face așa albă. Nu să pune lapte. Aia-i altfel. Asta [burta de vită] este albă, uite cum să face... Tot la fel, tot la fel trebuie curățată și asta să iasă albă, dar nu să face ciorbă de burtă din aia. Din aia de oaie să face ciorbă de bureți, ciorbă di măruntaie. Bureți le zice la măruntaie.” (necunoscut, comuna Chilii)

Berbecuț sau miel la jar

„Într-o groapă destul de încăpătoare, dar nu foarte adâncă, se face focul cu o cantitate destul de mare de lemne pentru a rezulta cât mai mult jar. Berbecuțul, musai să fie peste un an, se taie. I se ia pielea și se curăță bine. Măruntaiele, după ce sunt spălate, se toacă, de preferință cu un satâr. Se amestecă apoi cu legume (ardei, morcov, ceapă, roşii). După ce se condimentează după gustul fiecăruia se umple berbecuțul (mielul), se îmbracă înapoi în pielea lui, se coase, se tăvăleşte într-o ciamură de lut după care se bagă în jarul încins, acoperindu-se în întregime cu jar. Se lasă până când pielea începe să pocnească, asta se întâmplă de obicei cam după 5 ore. Se scoate din jar, se curăță de cărbuni și se desface pielea. Ce urmează nu cred că mai e musai să vă spun ! Ospătați-vă ! Poftă mare !” (Gigi Borcăiaş, comuna Chilii)

Carne afumată la borcan cu untură. Se iau pecii de carne (pecia e o bucată de carne macră) și se pun în pod la afumat. Se prăjesc apoi bucăți mici, se pun la borcan cu *„untură curată”* peste. (Zenovia Damian, Lacu).

BĂUTURI

Cornată – *„Ca să faci cornată, iei o țuică bună, pui coarne și zahăr. Și iese o băutură naturală de nu te doare capul după ce-o bei."* (necunoscut, comuna Bozioru)

Trandafirată – petale de trandafir alb plus zahăr, se lasă 3-4 zile la macerat. *„Peste asta se pune alcool, adică țuică făcută de noi aici. Iese o chestie minunată. Trandafiri din ăștia albi se mai găsesc prin curțile oamenilor și prin cimitirul bisericii din Muscelu."* (Gheorghiță Popa, comuna Colți)

Vin de soc - băutură fermentate cu drojdie, boabe de porumb și de grâu.

„Mă, când a-nflorit atuncea socu', am luat florile. (...) Io fac la un kilogram de apă, o floare din aia mai mare. Mai pui peste flori, mai pui încă una sau două. Și de-acolea pui boabe de piper, o mână de grăunțe [de porumb], o mână de grâu în vasu' ăla acolo unde-l faci, și puțin țaic. Țaic, țaic... Țaic de copt, care coci cu el gogoși... Și pui oleacă, un pic așa, ca două alune-așa. Să fie cam cât un ou d-esta la un deca. Și pui apă șî-l lași până când fierbe el așa. Ș-un kilogram de zahăr la un deca de apă. Îl lași vro patru-cinci zile într-o găleată de un deca. Și-l lași să fiarbă el așa, ș-acolea îl tragi în sticle. Grăunțele rămân la fund și-l strecori prin strecurătoare și-l pui în sticle.

(...) Da' să faceeee... La soru-mea niște oameni acolo la plecare zice: Și de-acuma nu mai rămâne vreun hir de floare, zice, până... Să strângem vro floare, că toată iarna facem la din ăsta." (tanti Rica Lopată, comuna Chilii)

Vin de măceșe - băutură fermentate cu drojdie, boabe de porumb și de grâu.

„Să mai face bun de măceșe.

- Ăla cum se face ?

- Tot așa. La măceșe fierbi apa, încălzești apa bine, bine, bine, să n-o poți suferi când bagi degetu-n ea. Ș-apoi aleji pielea de pă ele, le pui într-un lighean, le pui zahăr, pui apa... Pui zahăru-n apă, îl mesteci așa bine, bine, bine, bine cu apa. Și de-acolea pui peste ele tot așa puțină

Fructe din comuna Cozieni

Motanul Vasile

drojdie... Ăăăă... Grăunțe, un pic, tot așa de grâu. Și să face ăla... Să face galben așa, să face frumos, frumos, frumos.
- Cu măceșele-ntregi așa sau trebe curățate?
- Nu, mă, cu măceșele-ntregi așa, cum să găsesc ele întregi așa." (tanti Rica Lopată, comuna Chilii)

BESTIAR DOMESTIC

Onomastică

Nu toate animalele de prin gospodărie au nume. Numele au, în primul rând, o utilitate practică. Animalele crescute în număr mare, care nu trebuie distinse unele de altele, sau cele considerate mai puțin folositoare nu sunt botezate în vreun fel.

„Spre exemplu, eu am zece capre. N-au nume. Le-am pus numili cu bățu'. Că trebuie dirijată și ea, că dacă face după capu' ei să suie pă căpiță, sus."
(nea Mitel Pavel, satul Scorțoasa)

„- Cum îi cheamă pe pisici ?
- Nu le-am dat nume.
- Da' pe vaci ? Lor le-ați zis într-un fel ?
- Da, că doar le pun la jug și tre' să înțeleagă când le zic: cea, ***Porumba****, hăis,* ***Mândrica*** *! Le cheamă* ***Mândrica, Porumba*** *și* ***Floria****."*
(bătrână din satul Beciu, comuna Scorțoasa)

Nici puii nu au, în general, nume. Ei pot muri, pot fi tăiați sau vânduți.

„Vițeii sunt prea mici, nu au nume" (om din satul Brătilești, comuna Brăești)

„Pe bou îl cheamă ***Mândrilă****, pe vacă* ***Cercela****. Vițelul n-are nume. La viței nu se dă nume până la patru, cinci luni."*
(bărbat din satul Muscelu Cărămănesc, comuna Colți)

Excepțiile sunt fie pleonastice – măgărușul **Puiu** -, fie trădează legături afective:

„- Cum o cheamă pe căpriță ?
- Pă căpriță ? ***Căpriță****. N-are nume.*
- Da' pe ieduță ?
- ***Ieduță****.*
- Aha, și pe cățel îl cheamă ***Cățel****.*
- Nu, pă cățel îl cheamă ***Cătălin****."*
(bătrână din comuna Chiliile)

Diminutivele sunt frecvente, atât la pui (viţeii **Horică, Sorinel, Florinel**, viţelul tăiat **Vinerel**), cât şi la animalele mature (motanul *„**Victoraş**, cotoiaş”, „Victoraş de la oraş”*, pisica **Pameluţa**, vaca **Mândrica**, capra **Didiţa**, căpriţa **Fetiţa**, calul **Dorică**, căţeluşele **Rozi – Rozica** şi **Furnica – Furni**, câinele **Bobiţă)**

Pameluţa e alintată pentru că are pui, ceea ce nu elimină bruscarea în caz că se obrăzniceşte. *„Pameluţa lu' mama, are pisoi în burtă ! Ieşi, ieşi afară, scroafo !”* (Dobra Popa, satul Bozioru)

Numele au diverse origini şi semnificaţii. Numelor date după ziua de naştere a animalului (vacile **Joiana, Dumana**, viţelul **Vinerel**, viţica **Vinerica**) şi după înfăţişare (culoare - boii **Plăvan, Suru** şi **Galben**, vacile **Roşiţa**, **Porumba**, oaia **Bucălaia**, căţeaua **Neruţa,** aspect general – vacile **Frumoasa, Mândrica, Floria** şi oaia **Beluţa**, *„că e belă”*, semne distinctive - iapa **Steluţa**, vaca **Cercela**, boul **Laciu**, adică având coarnele mai întinse spre spate, metonimie – căţelul **Lăbuş**), li se adaugă cele umane (viţelul **Horică**, vacile **Sica** şi **Floriana**, caii **Dorică** şi **Mircea**, măgarul **Călin**, căţelul **Cătălin**, căţeluşele **Rozica** şi **Mona**, pisica **Mara**, pisoiul **Marin**, motanul **Victoraş**) şi cele inspirate din lumea vegetală (boii **Bujor**, **Ghiocel** şi **Mugurel**, vaca **Viorica**). Onomastica recurge la împrumuturi culturale din cele mai diverse zone (câinii **Bubulina**, **Lesi, Pamela, Blackie, Tano, Tarzan**, căţelul **Corbică-Haiduc**, calul **Sony** – *„are şi buletin !”*, vaca **Amazona,** iapa şi măgăriţa **Casandra**).

Cazurile în care numele nu ţine cont de sexul animalului sunt excepţionale şi sunt bine justificate:

*„Pe vaci le cheamă **Por şi Laciu** – păi dacă fac treabă de boi, le-am pus nume de boi ! Colhozu' ne-a adus la sărăcie, de-am pus în jug vaci.”* (om din Scorţoasa)

Rareori, numele sunt date de asemănarea cu alte specii: căţeluşa **Furnica**, de rasă incertă (*„când l-a găsit în pădure, era mic cât un şobolan. Dar uite, e cocker spaniel”* – femeie din Colţi, mama proprietarului câinelui), vaca **Iapa**. Alteori, ele au fost purtate de animale de care oamenii au fost legaţi - o măgăriţă a fost botezată după iapa **Casandra**, pe care stăpânul, sătean din Lacu, comuna Odăile, o călărise în armată în '52, pe undeva prin părţile Timişoarei.

Stânga:
Pisica Pameluţa

Dreapta:
Capra Căpriţa

Creşterea animalelor
„Are lumea vite. Acuma oile sunt la stână, mieii-i are p-acasă şî, cine are capre, aici în pădure vine cu ele. A vorbit cu păduraru', a plătit şi să duc, că au rând. Azi să duce unu', a doua zi să duce altu', e, câte vite are acolo, la rând. Nu să duce fiecare. Unu' să duce cu toate. Păi nu mai sunt decât vreo douăşpe capre, atât. Vreounii-şi mai țin p-acasă, care-s mai bătrâni, că nu să poate duce cu ele cu rându', cu toate. Şi-i dă acolo o mână de frunze, de iarbă. Stânele-s acolo, la munte, sus. Acolo, spre Zboiu, unde zicem noi la Zboiu." (tanti Anica Chiru, satul Colți)

În unele locuri, obiceiul transhumanței începe să-şi piardă din importanță.

„Redându-li-se vechile păşuni şi fânețe, oamenii se duc mai aproape cu oile, lângă zona locuită, nu mai merg până la Penteleu." (Ion Zota, comuna Lopătari)

Îngrijirea animalelor
Animalele sunt motiv de mândrie în sat, sunt îngrijite, unii boi poartă ciucuri.

Când pățesc ceva, se caută leacul potrivit:

„Dacă o vită a fost muşcată de un şarpe sau de o nevăstuică, pui bozie în apă rece. Îi dai să bea de 3 ori şi o speli la rană." (Neculai Radu, satul Bozioru)

Anumite evenimente însă pot schimba atitudinea stăpânului.

„Mi-au rupt boii piciorul... O tras de căruță şi aşa mi l-or frânt. Am stat în spital opzăşi dă zile şi mi-o lungit piciorul cu doi centimetri, de nu mai pot merge acu'. Şi apoi i-am pus la treabă, i-am pus la muncă. Că până atunci am avut grijă de ei să nu-i muncesc prea tare. Boi frumoşi mi-o trebuit... Păi la ce-mi trăbă mie boi frumoşi, ca să-mi rupă piciorul ? (...) Şi apoi i-am dat la abator." (nea Arnicioiu, comuna Bozioru)

Animale de pripas
Câinii şi pisicile sunt animale domestice, dar uneori n-au stăpân şi sunt alungați, vânați.
„Au adus o cățea de nu știu unde... Apoi aia a umplut satul de câini. Odată a făcut chiar zece deodată... Cum erau înfometați, s-au pus pe mâncat găinile. Așa că i-au împușcat pe câțiva. S-au strâns bărbații cu puștile și i-au împușcat." (tanti Anişoara, Colți)
„- Nu vreți un pisic mic ? Că l-am găsit și plângea, săracu'... S-a rătăcit de maică-sa.
- Un pisoi, bre...
- Dă-l dracu'...
- Am zis și noi...
- Lasă-l dracu' aci să meargă și vine maică-sa să-l ia.
- Vine diseară vulpea.
- Ba vine maică-sa după el."
(discuție între orăşeni şi doi localnici din satul Bozioru)

Moartea animalelor
Ca și oamenii, nu totdeauna animalele pier de moarte bună.
„- Plecasem cu caprile, să le ducă omu-ăla. Şî mâine mă duc eu, poimâine altu' și uite-așa.
- Iară îți vine rându' mâine.

Stânga:
Măgărița Casandra și puiul ei

Dreapta:
Calul Dorică și stăpânul său

- Iară vine, tot așa.
- Păi tot duminic-ai fost.
- Numai duminica-mi pica. Acuma nu mai îmi pică, că i-a murit Săndichii capra, fa.
- Di ce ?
- Nu știu, a găsit-o moartă. Eram năcăjâți! Avea numa' una șî i-a murit. Ș-avea o capră bună, avea un uger !
- Păi de-aia, c-a fost singură, de-aia a murit.
- O fi mușcat-o cineva.
- A zis c-a mușcat-o cineva, că avea dimineața, când s-a dus la ea, a găsit-o moartă și cu ugeru' vânăt și mușcată de uger. O fi fost ori șarpe, ori nevăstuică, zice ălea, nu știu."
(discuție între sora lui nea Neculai, tanti Anica Chiru și nea Neculai Chiru, satul Colți)
Leșurile animalelor se pun în **puțu' sec**, o groapă de ciment special construită. Se toarnă peste ele var, motorină și se dă foc.

Animalele și vremurile
Animalele au și ele un timp al lor. Unii săteni obișnuiesc să mai însemneze în calendarul religios atârnat de perete când se naște vaca, ziua când e dată la taur, aceea când fată, data când începe să dea lapte și tot așa.
Animalele pot da și măsura timpului sătenilor, ritmându-le viața după ceasurile sau răstimpurile când se îngrijesc de ele, dar și pe cea a vremurilor.
„Pân' să plec militar am avut boi. Șî să vă spun șî cu boii cum a fost. Taică-miu, a vinit niște bandiți - auzind că se face stabilizarea, când cu (nu știți dumneavoastră, nici nu erați născute), când cu Leontin Sălăjan, cu ăia, cu Pătrășcanu, cu Ana Pauker, cu toți ăștia. A dat stabilizarea; eu fiind în București militar, am aflat imediat. Le-a vândut taică-miu boii, i-a vândut și i-a dat bani, o grămadă de milioane. Imediat eu am luat banii și-am plecat – am avut

patru zile permisie – am luat banii și-am cumpărat alți boi. Am cumpărat alți boi imediat, că rămâneam fără boi. Și-apoi până să vin eu din armată, i-am spus, tată, vinde boii, termină cu ei. Și-am scăpat de boi." (nea Mitel Pavel, satul Scorțoasa)

„Numa' la casa părintească am avut boi. Dar după ce m-am căsătorit, am avut vaci. Întotdeauna. Am vrut să am și o farfurie de lapte pă casa mea, să dau șî eu la părinții mei, tot la fel. […] N-are cum să fie mai puternice ca boii, pentru că dau și lapte, trag și la căruță. Boii numa' trag, atât. Că m-am gândit, domnule, zâc, să țiu boi. Îi țiu doar ca să-mi aduc nutreț pentru vite ș-atât. Da' vaca-mi dă șî lapte șî-mi fac și treburile cu ea. Aduc o căruță cu lemne, când aduc."
(nea Neculai Chiru, Colți)

Vremurile se schimbă, drept dovadă sunt mai puține animale în sat.

„Pe vremuri, avea lumea boi, apăi erau 100 de perechi de boi pe comună. Acu' au rămas doar 4, 4 perechi în toată comuna. Și-ți cere 500 000 de lei ca să-ți care ceva, pentru o zi de muncă." (bătrân din Colți)

„Pe vremuri avea lumea p-acia peste 10 000 de oi. Și n-a mai ținut oamenii din anumite necondiții." (Ionică Dragoe, comuna Brăești)

Animalele de pe lângă casă sunt prețuite diferit în funcție de nevoile și de mersul timpului.

„Cel care avea boi era un om de mijloc. Și erau, 80% erau deținători de boi. Fiindcă nu se putea trăi fără boi." (nea Tănase, comuna Chilii)

„Lumea avea boi și vaci; de vreo trei ani s-au ițit caii. Se zice cai – putere, nu boi sau vaci putere." (femeie din Scorțoasa)

„Lumea are cai, oi, vacă. Boii a dispărut. Boii a dispărut în totalitate pentru că

n-are un’ să-i pună – nici la pădure să muncească, de arat ară şi cu vacile. Acu’ să vedem ce facem cu normele-astea europene, că n-o să le mai dea voie să le puie la jug pă vaci, aşa bănuiesc. Că zice că vaca-i numa’ pentru lapte, nu şi pentru jug. Că omu’ nu-i convine să ţie boi – de la vacă mai ia un viţel, ia laptili şi când are treabă o pune la căruţă, să duce şi-şi mai aduce şi fânu’ pentru ea, necesar pentru vacă, laptele în casă îl are-ncontinuu, brânză, smântână, ca fiecare gospodar, acolo.”

(nea Mitel Pavel, 75 de ani, satul Scorţoasa)

Vremea însăşi pare să se fi născut odată cu dobitoacele, căci lumea-i „*de când hăii şi dulăii*” (Zenobia Damian, satul Lacu, comuna Odăile)

Boii Bujor și Rusu
și prietenii lor

POVESTEA DESCÂNTECULUI

(povestită de Dobra Popa, sat Bozioru)
Am avut băiatul bolnav... epileptic. Știți ce-i aia ? Îi spune normal boala copiilor. Din trei în trei săptămâni pica, i se făcea rău, rău... Era mic, de-abia avea un an și trei luni. De la spital nu ne-a dat așa. Că el, la 8 zile după ce l-a născut mă-sa, la o oră a murit mă-sa.

A murit chiar acolo la dudul ăsta, că a venit doctorița, că atunci a anunțat-o mă-sa cu ta-su, că ea s-a chinuit trei zile-n casă. Și bărbatu' ei a fost la câmp la cules. Și-atuncea ta-su și mă-sa a stat cu o femeie, care se pricepe femeia aia, și n-a dus-o ca s-o ducă la spital. S-a bălăcit în ea cum a vrut ei. Spune baiatu' ăl mare, mamă, băga tataia mâna-n ea, ca să-l scoată p'ăla micu'. Și când a dat-o afară a luat contact cu aer. Până s-o aducă înapoi i-a ieșit sufletu' acolo. Și era pe-aicea, că nu era casa terminată, nu era nici tavane făcute. Atunci o cumpărase și ei. Și era numa' lighene cu sânge. Și a luat-o săraca...

Și la opt zile l-a luat. A venit de la Buzău. A venit doctorul Baba. Zice, puteți să-l țineți până pă ..., încă 8 zile de-aci pe baiat ? Că la 8 zile venim să vi-l luăm. Și la 8 zile fix, când i-a făcut pomana, o fost și salvarea la poartă. Și-l ținea cu zăhărel, cu ... – vai ! - , îi băga-n cârpă zăhărel și-i băga-n gură. Și era numa' oleacă. Că nici nu știam, că nu sunt de-aicea.

La 8 zile l-a luat și l-a dus la Buzău și din Buzău l-a dus în Băicoi și l-a chemat pe ta-su la Buzău, pân' la Corneni. Ta-su l-a luat și l-a dus acolo la Băicoi și când s-a mai dus o dată și la Băicoi la el, zice, pot să-mi văd copilu' ? Cică da ! Și l-a adus. Deci pă două octombrie s-a născut, pă două octombrie a murit... Și el s-a dus la anu', avea băiatu' un an, și i-a băgat 25 de lei, cum era atunci, în buzunar aicea, c-avea cămășuță. Și zice Nu, nu, că zice, îi ia surorile. Mai bine bombonele, mai bine altceva să-i dați băiatului.

Stânga::
Îngrijirea animalelor (satul Fişici)

Dreapta:
Localnic din Ruginoasa

Aşa. L-a luat, ş-acolo s-a răstit la el, că se răstea. Păi când m-am dus eu la el era 75 de copii băgaţi într-o... în aia... şi toţi erau bolnavi de enpilepsie d-esta, acolo, că se răstea la ei, şi ziua-i dădea jos din pătuţ şi se juca p-acolo. pe jos. Se juca numa-n chiloţei şi maieuţ şi era, vorba aia, când m-am dus eu era în postul Crăciunului.
Eu l-am luat la anu'. Şi mi-a spus că e bolnav. Şi m-am dus la el şi când l-am scos de-acolo şi l-am văzut, vă spun ca la fetele mele... Mă, zic, Gicule, ce-i facem, mă, că-i mic ? Că ne-a trimes vorbă, a trimes aicea că tata copilului s-a căsătorit, s-a cununat legitim, că dacă nu ne cununam... De altfel am primit de-acolo veniţi pe data de cutare să vă ridicaţi fiul cu numele de Popa Ion. Nu veniţi să vi-l ridicaţi, ne adresăm Procuraturii. Şi-a trebuit. El a zis că nu, că găsise nişte ţigani să-l dea pă baiat. Măi, Gicule, mă, unde mănâncă ăsta mare, mă, mănâncă şi ăla micu'. Adun azi fărâmăturile de la ăsta mare şi le dau lu' ăsta şi mâine adun de la ăsta şi le dau lu' ăsta şi lasă-i să crească, mă, să nu se caute, mă, unu' pă altu'. Ş-aşa am făcut şi m-am dus la el.
Când m-am dus nu mergea nici în picioare, nici mamă nici tată nu zicea. Şi l-a adus de mânuţă, aşa, şi mergea târâş-târâş aşa cu el. Era aicea Popa..., numele Popa Ion cu mama decedată. Şi l-a luat de-acolo şi l-a... Pă urmă l-a văzut, l-a luat Gicu-n braţe. Nu vroia să vie, nu-l cunoştea, Gicu, soţu', zic. M-am dus eu la el. Zice mă duc să-i facem oleacă de băiţă şi de-acolea vi-l aduc eu, să-l luaţi. Şi noi i-am dus de îmbrăcat acolo şi le pusesem toate pă masă. Şi ce băiţă i-a făcut ? I-a luat alea de pă el şi le-a oprit şi l-a şters c-oleacă de vată pă coalea, pă coalea, pă coalea. Şi l-a adus şi când am vrut să-l iau n-a vrut să vie-n braţe. A apucat pă sora aia de gât şi-a-nceput să ţipe. Hai la mămica, că ţi-a adus mămiţa ţie de toate şi ţi-a adus mama îmbrăcăminte şi mergem departe şi mergem cu măi–măi şi mergem aşa... Vă spun aşa, când m-a apucat copilu' ăla, a lăsat-o p-aia de gât şi când m-a apucat aşa de gât şi când a pus aci obrazul, am zis, Doamne, şi casa să-mi arză şi eu de copilu' ăsta nu mă las!
Şi l-am luat şi l-am îmbrăcat cu de toate şi l-am ăla... Şi când am ieşit afară a vrut doctoriţa să puie mâna pă el. N-a mai vrut să se ducă la ea. Şi ţipa o fată, Popa!

Popa **!** Era o fată, care... ei amândoi așa-i găseai, la joacă, p-amândoi.
Şi l-am adus acasă şi l-am îngrijit şi la trei săptămâni am văzut că copilu' meu e bolnav. Eu n-am văzut pân-atunci. A leşinat copilu'. Am venit, i-am spus Crez, Tatăl Nostru... nimica. P-ormă tot aşa, rău. N-am ştiut, nu ne-am dat seama. Parcă-i deocheat, că nu ştiu ce... La trei săptămâni copilu' iar a-nceput. Să ştia de dimineață: ba i-e foame, ba i-e sete, ba plângea, ba nu ştiu ce, ba mamă. Măi, Gicule, ce-i facem la băiat? Și când l-am lăsat acolo pă pat, voiam să mâncăm oleacă, zic să-l iau şi să plec cu el iar la spital. Unde stăteam în casă, că-i în spital!
Când ne-am uitat la el, îi dădusem o rățică. Îi ieşise la cloşti o rățică şi-i dădusem să se joace cu ea. Rățica era pă plapumă şi el îşi făcea canonu'. Și-atunci a zis ta-su, femeie, ce-i de boala copilului nostru ? Și de-acolo de la spital aşa, ne-o dat o foaie. Dacă moare, răspund de el, să-i dau mâncare aşa, să-i dau aşa, să-i dau pă dincolo, că-i bolnav, s-avem grijă de el. Și dacă l-am văzut aşa am plecat cu el la doctorul Baba. Și-am stat o lună de zile internată la contagioşi cu el. Și s-a făcut bine, adică nu că s-a făcut bine, era trecut de treaba asta. Ținea două ore, ş-acolea nu te cunoştea pân-a doua zi dimineață, n-aveai ce vorbi cu el. Avea limba albă-n gură. Și m-am dus la doctoru' Baba, m-a ținut o lună de zile, până domnul doctor, l-am

Stânga::
Dobra Popa, satul Bozioru

Dreapta:
Localnică din Mânzălești

auzit într-o zi... Nu-mi dădea voie să ies de-acolo, nici Gicu nu venea la mine cu mâncare, nimeni. Stăteam acolo.
Ş-am auzit pă domnu' doctor, mata eşti cu băiatu' ăla, care-i de-acolo ? N-a fost şi pân' Băicoi ? Da, domnu' doctor, zic, a fost. Măi, fată, uite-aşa şi uite-aşa, mă, este empelepsie, mă. Noi n-avem ce-i face la boala asta. Mereţi pân' babe, pă unde te pricepi şi du-te cu copilu', că te-mbolnăveşti. Că nu vedeţi ce ţine săraca la el, zice, şi te-mbolnăveşti şi dumneata aici. Şi mi l-a dat, m-a dat afară din spital de-acolo, ne-a făcut ieşirea.
Omu' ştia că mă duc. Bani n-aveam, am venit la autogară, am cunoscut o femeie, i-am cerut bani, că era de-aici de la noi. Bre, ţaţă Marghioala, te rog frumos dă şi mie bani de autobuz, că eu am ieşit din spital. Gicu nu ştie, nu mi-a lăsat bani, şi-acasă ţi-i dau. Mi-a dat femeia bani, am venit acasă.
Şi cum v-am spus, m-a chemat o femeie care s-a mutat. A fost a ei casa. Şi mă duc până la ea. Şi mi-a zis aşa, cumătră, pune să caute un cap de barză, zice, acolo, ca să-i facă aşa.
Ş-am coborât pă la alt moş devale, şi moşu' stătea pă o iarbă aşa. Şi-mi zice moşu, ăăă, dumneata eşti fata lu' Ionică, zice. Ei, tată - mă cunoştea moşu' da' eu dac-am plecat din Chiorei... Bre, tăticule, bre, ăsta-i băiatul Marietei, care-a murit, c-a rămas de-o oră, bre. Nu vrei matale, moşule ? Am auzit şi ştiu, că faci... Nu vrei ? Fie-ţi milă de mâna asta de carne. Mă, tată, mâine seară la ora 12 să vii, noaptea, la mine. Să-i faci un rând de hăinuţe noi. Pijămăluţe i-am făcut. Şi să-i faci şosete, chiloţei, pantalonaşi, aşa, căciuliţă, să-i faci de toate noi şi să vii la mine, mă, tată.
Eu am venit acasă, astăzi, cum mi-a zis moşu', şi-a doua zi noapte, să mă duc la el. Azi nu i-am mai spus lu' ăl mare, că era ş-ăla mititel, că dacă-i spun, băiatu'... Mi-era frică. Tac-su era la câmp la cules, la porumb. M-am uitat la ceas şi am

văzut că era 10 şi ceva, 11, 10 jumate.
Până urcam eu p-aici pă coaste... Eu nu prea cunoşteam nici eu. L-am învelit p-ala mare. Şi ăla micu' ? Ce ştia, bre ? I-am zis, hai să mergem departe, la tataia, batrânu', să ne facă bine, mamaie, hai să mergem. L-am îmbrăcat şi-am plecat cu el în brațe. Zbura câte-o păsărică. Şi putea să iasă şi-un lup înainte, putea sa iasă orice. Şi zbura câte-o păsărică, sărea copilu'. Nu, mamaie, că-i păsărica lui Dumnezeu, păsărelele care le-a lăsat Dumnezeu p-aici.
Şi ne-am dus. Când am strigat dintr-o muchie d-acolo, măi, Florico ! Am strigat-o pă fi-sa, că moşu' n-aude. A sărit câinii, a venit câinii la mine. A venit Florica, asta, fata moşului la mine.
Când ne-a văzut moşu a zis, mă, tată, ai venit, da' nu poț să-ți fac nimic. De ce, bre, moşule ? Nu pot, mă, tată, că mie-mi trebuie o cameră curată. Şi fie-sa făcea, ridica o casă. Mă, tăticule, mergi în camera asta, bre. Nu, tată, că nu ştiu eu oamenii ăia cum era. Te duci acasă şi văruieşti o cameră.
Când am venit aicea nu era nimic. Murise şi ea săraca. N-am găsit nimica, până mi-am adus şi eu. Şi te duci acasă şi văruieşti o cameră şi-i dai cu pământ curat şi laşi acolo. Că viu eu, mă, tată. Mâine faci camera şi poimâine viu eu la tine. Şi-am venit şi-am văruit cu var. Era văruit. Am tras iar o văruială bună, o lipeală.
Şi-a venit moşu'. A doua zi a venit moşu'. Când a venit moşu'... mă, tată, dacă e să facă, cu puterea lui Dumnezeu, mă, tată... Că eu l-am şi-mpărtăşit, şi nu trebuia împărtăşit. Şi mi-a zis femeile că, mă iertați, că să-l bag pă sub fustă, să zic, de-aicea a ieşit, de-aicea te leapăd... Dacă nu-l făcusem eu, n-am... Şi el să scotea şi să zbătea şi să zbătea. Îl luam aşa înfăşurat şi fugeam să fug cu el, la popă, pă undeva. Şi pă drum, când mă uitam la el îşi revenea şi să uita cu ochişorii-n ochii mei şi era plin de lăcrimi. Acuma-i povestesc. Şi ține săracu' la mine, da' ce să mai zicem...
Şi-a venit moşu'. Când a venit moşu'... Hai, tată, asta-i camera. Aveam 2 metri de pânză albă. L-a-ntins pă pat frumos, i-a pus mânuțele pe piept. Când l-am văzut şi-aşa... Şi i-a pus mânuțele pă piept, i-a pus pânza aia pă ochi şi-a-nceput moşu' să descânte cu o mătură, cu o oală fără sită, îmbrăcat cu hainele alea noi. Şi mi l-a mai boscorodit moşu'... Bre, moşule, zi tare s-aud şi eu, poate s-o mai întâmpla ceva ! Tată, fură, că io nu... Nu ai leac

Stânga::
Tanti Stana în biserica din satul Mărculești

Dreapta:
Chira Florescu din comuna Odăile

dacă te-nvăț. După ce-a terminat moşu cu boscoroditu', hai, ia-l în brațe.
Acolo unde am eu gălețile cu apă era o gaură mare. Că casa asta era dărăpănată rău de unde-am luat-o... Aicea ținea oile, aicea vaca. Ştiți cât am muncit eu la ea ? Acu' nu mai pot.
Şi mi l-a dat p-acolo. Mi-l dădea pă uşă, moşu mi-l băga pă gaură. Dă 9 ori. Pă urmă afară aveam nişte țăruşi bătuți. Unu' aicea, unu' aicea, ți-a făcut o plită, aşa, de țineam la porc afară. Făceam foc afară. Mi l-a dat şi p-acolo. Şi-aveam un cireş aici de făcea cireşele galbene, frumoase. Era cu doi craci, aşa. Tată, ia toporu' şi dă-i cât poți între cracii ăştia, aicea, pân' s-o dezbina. Am dat. Tată, zice, dacă timp de 3 săptămâni se vindecă cireşu', băiatu-i salvat, dacă nu, n-am ce-i face, tată. Da' hainele astea le duci la o raspânte şi le pui, le-ngropi la un măceş, un mărăcine. Şi astea, oala şi mătura asta le-arunci la nişte răspântii, aşa. Şi-aşa am făcut.
Şi s-apropia să vie timpul să cază iar copchilu'. Şi mă uitam şi la el, şi mă uitam şi la cireş. Mergeam la cireş în fiecare zi şi mă uitam. Ziceai că-l coase cineva cireşu'.
Şi când a venit ziua aia, ca să cază copilu', cireşu' era aproape pă vindecate. Ziua ca să cază copilu'... Că dimineața eu ştiam. Nu-i intrai în voie cu nimic. Ori i-e foame, ori i-e sete, ori arunca tot, până la ora unu. La unu făcea odată, hhh !, şi cădea. Copilu' meu se juca, se juca copilu'. Şi mamă vreau apă şi mamă mi-e sete ! Şi bucuria mea ! Şi mulțumesc lui Dumnezeu şi lu' Maica Domnului şi Sfânta Vinere de astăzi, că nici în ziua de azi copilu' meu nu mai are nimic.
Da' el din tataie nu l-a scos pă omu' ăla. Şi-am vrut să-i plătesc şi nu mi-a luat. Nici un leu nu mi-a luat, decât ce i-am cumpărat, o cămaşă, o pereche de indispensabili, ce i-am putut eu să-i iau şi i-am dat, că n-a vrut să-mi ia. Şi el, tataie ! Era bătrân moşu'. A venit odată pă devale şi-a căzut acolo la ulucu' ăla, şi-a-nceput copilu' să țipe. Hai, mamă, c-a căzut tataie, hai, mamă, că moare

tataia. Şi l-am luat de-acolo.
L-am pus şi la pomelnic, că mi-a făcut copilu' bine.
Şi-asta-i toată povestea mea...

DESCÂNTECE

Descântece strânse de doamna profesoară Cecilia Petrescu, din Mânzălești

De șarpe (1) - *se descântă cu 9 nuiele de alun în apă neîncepută*
Lostriță, lostriță
Pasăre pestriță
Piatră gurguiată
Fată paloşancă
Apă bea, şarpele moare.

De șarpe (2)- *se descântă cu 9 nuiele de alun în apă neîncepută*
Codău
Nătărău
Ce stai trist și amărât ?
Cum să nu fiu trist și amărât dacă am mușcat pe ......
.... să rămână curat și luminat, ca argintul strecurat, precum Maica Precistă l-a lăsat.
(culese de Roxana Petrescu, 8 ani, de la Ileana Matei, 72 de ani, Mânzălești)

Descântec de brâncă
Brânca brâncelor,
Muma câinilor
Și-a păgânilor,
Fugi din fața omului,
Din obrazul voinicului
Că te-mpung
Că te-nțep
Că te ard cu piatra iadului
Du-te-n coada mărilor
În capul balenelor.
Descântecul de la mine, leacul de la Dumnezeu.
(cules de Lidia Oprea, 10 ani, de la Ioana Mirică, 70 de ani, Mânzălești)

Descântec de dalac (bubă neagră)
Am plecat azi
Pe cale, pe cărare

Stânga:
Localnică din Odăile

Dreapta:
Neculai Filip din
Mărculești

M-am întâlnit cu dalacu-n cale.
A plecat dalacu' și dălăcioaie
La vânat să vâneze:
Vacă cu vițel negru n-a găsit.
Iapă cu mânz negru n-a găsit.
Ciută cu pui negri n-a găsit.
Curcă cu pui negri n-a găsit.
A plecat dalacu' și dălăcioaie
De la ..... *(se spune numele de botez al celui descântat)*
Cum se răspândesc babele și uncheșii de la târg,
Cum se răspândesc oamenii și femeile de la biserică,
Fetele și flăcăii de la horă,
Așa să se răspândească dalacu'
Să rămână .... curat, luminat,
Cum Maica Domnului l-a lăsat.
(cules de Ciprian Rusu, 7 ani, de la Steluța Pruteanu, 68 de ani, Mânzălești)

OBICEIURI DIN ȚINUTUL BUZĂULUI

Obiceiurile legate de momentele cheie din viața omului (naștere, nuntă, înmormântare) sunt bogate și variate, diferențele de la o zonă la alta putând fi foarte mari. Vom prezenta unul dintre ele așa cum se întâmplă în Ținutul Buzăului.

Căsuța de pomană
Pomenile, *„ofrande aduse mortului și niciodată lui Dumnezeu"* (Marianne Mesnil, *Anthropologie de la Mort*), sunt dese în primul an după deces, iar apoi se răresc, făcându-se pomenire doar la an. *„La înmormântare se trece peste groapă o găleată cu apă, mâncare, țoale (pături, macate, nu haine) și un animal. Se trece o oaie – albă, da' dacă n-are, dă și neagră sau dă o găină. Nu se dă capră, că-i jumate drac. Pomeni se fac la 3 zile, la 6 săptămâni, la 3 luni, la 6 luni, la 9 luni și la 1 an."* (femei din satul Muscelu Cărămănesc, comuna Colți) *„La un an, atuncea-i mai mare. Că atunci e terminarea."* (femeie din Valea Salciei) *„Cică până la 7 ani să-i faci pomenile. Pân' la 7 ani pă fiecare an când a murit el atuncea să-i faci pomană. La 7 ani, scrie în cărți că la 7 ani el își ia sufletu' și pleacă, cică nu mai... Nu mai e."* (tanti Rica Lopată, Chilii).

Stânga:
Poartă din comuna Colți

Dreapta:
Casa tradițională din comuna Bozioru

Pomana presupune slujba la biserică sau la cimitir, oferirea unei mese şi a unor obiecte. Lucrurile sunt menite să ajute un om nevoiaş şi, prin medierea lui, să ajungă pe lumea cealaltă, la cel pomenit. *„Se cam orientează ş-ăsta să fie mai necăjit sau să fie tineri care-şi construiesc casă şi nu au, să folosească, să se folosească de ele. Se pun într-o cameră, nu acolo unde se face pomana, da' într-o cameră separat, vine preotu', le slujeşte. Îi spui lu' respectivu', astea pe lumea asta sunt ale tale, pe lumea cealaltă sunt a lu'... cel de care-i dat."* (dna Pavel, originară din Nehoiu, cu soțul din Scorțoasa, locuind în prezent în Buzău) *„Trebe să fie completă. Să treci pe lumea ailaltă să fie toate-acolo. Să ai de toate-acolo."* (tanti Rica Lopată, Chilii)

Ce se dă de pomană ? Un răspuns simplu ar fi „*tot ce trebe la un om*" (tanti Rica Lopată, Chilii).

„Să pune pă mort icoană. Pă mort, deasupra aci, să pune icoana şi când îl îngroapă, atuncea când îl duce la groapă, ia icoana ş-o dă la cineva din rude di pomană.

La înmormântare se mai dă o oaie. Cine are. Când pleca cu el de-acasă, dă peste coşciug şi peste căruță o oaie. Da, peste coşciug, şi coşciugul este pus în căruță. Şi-acolea dă oaia, masa, hainele... (...) Măsuță aşa-mică, o dau peste mort acolo, cu mâncare, cu tot felul de mâncare ce pregăteşti la mort. Cu farfurii pă ea, cu tot ce trebe. Sticle, băutură, ce-ai pregătit. Cana şi găleata, să dă cana aparte şi cu găleata. Da' nu le pui pă masă. Aparte. Să dă o pătură, să dă o pernă, un macat... Tot aparte. Adecă perna, macatu' le dai împreună la cineva." (tanti Rica Lopată, Chilii)

„Şi mai nou se dă la patruzeci de zile îmbrăcăminte. De la şosetă, chilot şi până la costum de haine. După puterile fiecăruia. Înainte dădeai ce a avut mortu', acuma trebuie să cumperi totu' nou, că n-ai cum. Ce-a avut mortu' sunt demodate. Într-o cămăruță se dă: pat, masă cu de toate-acolo, îmbrăcăminte." (dna Pavel, Buzău)

Lumea tradițională nu trebuie privită ca un loc în care lucrurile nu se schimbă. Dimpotrivă, dinamica este mare, chiar şi în ceea ce priveşte tradițiile. De exemplu, pomenile sunt mai dese (*„Alea de 3 luni şi de 9 luni nu se făceau înainte."* – femeie din Muscelu Cărămănesc, comuna Colți) şi, pe de altă parte, se fac şi pomeni din

timpul vieții. Fie de teamă că nu va avea cine să se ocupe de toate aceste lucruri din cauza plecării copiilor la oraș, fie văzând la alții, oamenii se ocupă din timpul vieții de toate aceste lucruri.

„- S-a pomenit să dea careva din timpul vieții ?

- Da' noi n-am dat dormeză de pomană ?Am dat dormeză, plapomă, am făcut eu cu mâna mea cinci plăpumi. Ș-am luat o dormeză și nu mi-a convenit mie așa tare de ea. Și zic, io o dau de pomană. Și el zice, treaba ta, dacă ai pregătit, dă-o. Am avut o lenjerie, am plapomă, am perne, am toate alea, haide, o dăm de pomană. Acu' ce zice o soră a mea... (...) Cică zice, dă-mi-o mie că ț-o plătesc eu, c-am avut o canapea ș-a luat-o băiatu'. Zice că ți-o plătesc eu. (...) Ș-am dat-o de pomană la sora. Am zis că cine știe..." (tanti Rica Lopată, comuna Chiliile).

„Au construit amândoi în timpu' ăla și au dat-o pentru amândoi. Au luat pat d-ăl mare, dormeză de-asta... Ș-au dat la o nepoată a lor, din valea Buzăului acia. A făcut astea tot, pomana asta de vii." (tanti Elena Cășaru, comuna Bisoca)

Oamenii remarcă o amplificare a numărului și valorii obiectelor date pomană.*„Ce-am văzut că s-a modernizat, așa, cu pominețiі. Deci inițial, așa, știu că se dădeau nouă pomineți, deci batiste. Și, bine, când eram eu copil, nici batiste nu existau, se făceau din pânză albă, așa, cât o batistă, cu lumânare și bănuț. Dar acuma, na, lumea a evoluat și mulți nici batiste nu mai dau, dau prosopele-n loc de batiste. Și dau la toată lumea din biserică, că așa-i urât, unu' să primească, unu' să nu primească."* (dna Pavel)

Tot în această dinamică poate fi inclus un obicei remarcabil întâlnit în zona Buzăului și în zone limitrofe, cel al căsuței de pomană. Este vorba de o construcție care are cam 2 pe 2 metri, făcută fie din lemn, fie din cuverturi, pături, covoare prinse pe pari. În cazul construcției de lemn, după masa de pomană ea este demontată, transportată cu căruța sau într-alt fel și remontată în

curtea celui care a primit-o, fiind folosită drept bucătărioară de vară. Există și varianta în care pereții se construiesc din PFL, iar materialul este folosit ulterior pentru altceva în gospodărie, deci fără să se păstreze forma de căsuță.

„Mai pune și face și din scândură. De exemplu, noi am făcut din scândură (...) Deci scândură așa, învelit, cu carton deasupra, tot... Așa, cu ușă închisă, cu geamuri... Cu toate. Ș-a luat-o cu totu', da' a desfăcut pereții așa ș-a montat-o acasă. O are ș-acuma. (...) E ca o bucătărioară, așa o folosește omu'..." (tanti Geta Popa, comuna Bisoca)

„Să făcea și-nainte de Revoluție. Să dădeau pat, masă, da' fără acoperământ. Da' mai încoace să făcea din astea, cuverturi, macaturi, preșuri, ce-aveau bătrânii, vorba aia. Da' tot formă di căsuță-așa. Bătea patru uluci așa, punea și deasupra, ca să fie tot căsuță. Cuverturi, ce mai aveau, care ce aveau în casă. Să făcea tot formă di căsuță. Cum ar fi aicea tot pătură, în spate tot pătură, în lateral, una-n față, acoperit tot cu pături..." (tanti Elena Cășaru, comuna Bisoca)

Înăuntru se pune *„tot ce-i trebuie la un om să-l găzduiască acolo"* (tanti Geta Popa, comuna Bisoca): pat cu saltea, plapumă, pernă, cuverturi, așternuturi, masă cu scaun, vase, farfurii cu mâncare (cu ceea ce se dă la masă), tacâmuri, pahare, cană, icoană cu ștergar cusut, găleată, mătură, prosop, haine. Inventarul variază, dar este cuprinzător.

„Așa, ce-ar avea omu' într-o cameră. I-a pus șî de-ale ei acolo ce-a avut. Vase, oale, lighenuș... Șî di spălat pe picioare, șî di curat... Se dă de-astea care... Care și cum mai au și cum mai pot... Așa se dau." (tanti Elena Cășaru, Bisoca)

Iată, de exemplu, ce haine se pot da.

„ [Se dă] bărbat la bărbat și femeie la femeie. Dacă moare un bărbat, se dă la bărbat. La ginere-meu i-a luat blugi, i-a

Stânga:
Bucătărie din Brătilești

Dreapta:
Interior de casă din Odăile

luat... I-a dat ce-a mai avut pe acolo, da i-a luat şi blugi. Că el e tânăr. (...) I-a luat şi pantofi... I-a luat ş-în picioare... Pe măsura lui. Pantaloni, astea... Ş-încolo... Un sacou, ceva de-a lui... Un rând de haine.” (tanti Elena Cășaru, Bisoca)
Căsuța poate fi dată de pomană şi după moartea omului, şi de viu.
„Ia, un vecin acia, cât a trăit a făcut căsuță din asta şi a dat de pomană, şi pentru el, şi pentru ea. Şi când a muri, o găseşte acolo.” (tanti Geta Popa, comuna Bisoca)
De asemenea, poate fi o construcție nouă sau una deja folosită.
„Tatăl mieu ne-a spus el dinainte să moară. Că acolo nu mai rămânea, în casa lui nu mai rămânea niminea. Şi ne-a zis... Avea o bucătărie... Adica bucătărie ziceam, căsuța lui. Avea una ca aia, am dat-o pentru el, cum îi aia colea, i-am dat-o unui nepot şi a zis când o muri şi mama, să dăm căsuța care-o are el. (...) Căsuța în care-a stat s-o dăm di pomană lu' cumnată-mea.” (tanti Geta Popa, comuna Bisoca)
Dinamica despre care vorbeam se manifestă şi în momentul ales pentru a da de pomană căsuța. Acum 20-30 de ani era obligatoriu ca ea să fie dată la un an (informație de la dra Doina Ciobanu, Muzeul Județean Buzău) şi aceeaşi situație apare în zona Chiliile - *„la un an numa... Că cică zice c-atuncea pleacă mortu' de-acasă şi*

să plece cu de toate." (tanti Rica Lopată, Chiliile). În schimb, în zona Bisocăi există o preferință pentru pomana de 6 săptămâni, fără a fi însă obligatorie.

„Se dă la 40 de zile. Cine n-a putut să pregătească la 40 de zile, o dă şi la un an." (tanti Geta Popa, Bisoca)

„Alții la 40, alții şi la juma de an, şi la an... Fiecare cum a putut. La tăticu' la 40 de zile a dat-o." (tanti Elena Căşaru, Bisoca)

În Beceni sau în Valea Salciei, nu există o pomană privilegiată pentru oferirea căsuței, se poate da oricând, *„chiar şi la doi ani"* (femeie din Valea Salciei).

În comunele în care obiceiul nu este generalizat, se face legătura între bunăstarea celui care organizează pomana şi căsuță. *„Dacă te ține buzunaru', faci şi pereți"*. (Nuța Ungureanu, Izvorul Dulce, Beceni)

Orice obicei are nişte reguli care pot fi transgresate. Deşi pomana se dă în general unui om străin de familie, acum se poate da şi unei rude.

„De la un timp de-acu se mai dă şi la rude. Înainte nu prea se dădea, zic eu, da' acu se mai dă şî la rude, că e timpurile astea aşa..." (tanti Elena Căşaru, Bisoca)

Chiar dacă există regula de a da de pomană căsuța unui bărbat când se pomeneşte un bărbat şi unei femei când a murit o femeie, există modalități de a o ocoli atunci când se doreşte ca pomana să fie dată unei persoane de sex diferit.

„[Căsuța] e de la părinții mei. I-a dat la un ginere-al meu. A zis că n-avem aşa, că io-s văduvă. N-aveam nicio leacă de bucătărioară. A zis că el e rudă mai de departe, şi i-a dat-o lui de pomană.

Ei stau la Buzău, ginerele meu. Ş-a adus-o aci, la mine." (tanti Elena Căşaru, Bisoca).

Obiceiul pare a fi prezent în mod extins în toate satele comunei Bisoca, în zona Chilii, în zona de câmpie a județului Buzău (Mărgăriteşti şi nu numai), dar şi în zona Focşani şi în satele din Prahova de la granița cu județul Buzău.

Stânga:
Localnici din comuna Colţi

Dreapta:
Copil din comuna Lopătari

De asemenea, apare ocazional în satele de pe Valea Slănicului. În comuna Vintilă Vodă este un fenomen recent. *„Am văzut că tanti Valica a făcut acu' cu pături în jurul camerei de pomană, da' nu ştiu unde o fi văzut ea aşa."* (Elena Floroiu, Vintilă Vodă)
„În partea Focşaniului se împrejmuieşte, se face ca un cort cu pături. Înainte se făceau cu rogojini, acum se fac cu pături. În zona Focşaniului – am fina de-acolo şi-am văzut c-aşa se face." (dna Pavel, Buzău).Pe valea Bălănesei nu se dă nicăieri căsuţă de pomană, după spusele preotului Grigore Florin din Odăile, care a parcurs toate satele când a mai ţinut locul altor preoţi, însă a întâlnit obiceiul în zona Vrancei. Se practică totuşi un obicei care ar putea fi considerat hibrid. Dna Zenovia Damian, din Odăile, spune că la 40 de zile se dă *„ca o cameră"*. Nu se face o construcţie, dar uneori se improvizează lângă zidul casei o cameră. Se prinde pe perete un covor sau o carpetă şi se amenajează în jur camera cu tot ce trebuie – pat, masă, scaune, covor, găleată, farfurie, haine. Totul se face în curtea mortului şi se dă de pomană unui tînăr nevoiaş, persoană străină de familie.
Chiar şi după mutarea la oraş, unii oameni rămân legaţi de acest obicei. În Braşov am întâlnit un caz extrem, al unei femei născute în zona Buzăului care şi-a vândut apartamentul şi s-a mutat într-unul mai mic doar pentru a putea da căsuţa de pomană pentru soţul ei, mort pe neaşteptate.
Iar credinţa aceasta este întărită de poveştile celor care au intrat în legătură cu morţii, fie că aceştia le-au vorbit în vis, fie că ei au ajuns foarte aproape de lumea cealaltă şi s-au întors totuşi. O femeie spune istoria mamei sale, care a stat câteva zile în comă şi, când şi-a revenit, a povestit cum s-a întâlnit cu mulţi morţi şi dintre neamuri, şi din sat, *„iar unii aveau căsuţă, şi alţii nu"* (dna Ferenţ, Bisoca).

POVESTEA LUI NEA NECULAI CHIRU ȘI A COMUNEI COLȚI

Neculai Chiru, agricultor, fost tâmplar
Anica Chiru, soția lui, a lucrat la C.A.P.
N: Eu sunt fecior de femeie văduvă. Tatăl meu a murit la război în 1941 și eu, când a murit el, aveam unsprezece ani. Ș-am fost băiatu' care mai aveam încă cinci frați. Eram șase: trei fete și trei băieți. Așa. Și, mă rog, am început să... Aveam șî nițel pământ, așa, șî aveam căruță cu boi. Ne-am străduit să avem căruță cu boi șî d-aia, cum vă spui, plecam d-aici – nu numai noi, era o coloană de zece, douășpe, cinșpe căruțe. Căruți din alea, dac-ați văzut în filme, cu acoperiș cu...
A: Coviltir...
N: Prelată pă ea. A, da.
Șî plecam d-aicea, plecam vinerea șî soseam săptămâna viitoare marți acolo. Sau dacă plecam lunea soseam vineri. Făcea cinci zile pă drum. Dom'ne, șî nu era rău! Nu să văita lumea. Eu să zic că parcă mai tare să vaită acum.
Atuncea, știți cum, erau fete, uite-așa puneau p-aicea flori șî cântau pă lângă căruți. Mergeam zece kilometri, dejuga, mânca lumea, să odihnea vitele, mânca șî ele. După aia iar mai plecau zece kilometri. Dejugătoare, da, da, da, era unde toată lumea oprea acolo care călătorea. Ca să vi le spun așa, era ... Plecam d-aici: Pătârlage, Cislău, Vipereşti, Cândeşti, Buzău, Țintești, Aldeşti, Pogoanele, Ciocile, Puțu Ioanii – trecea p-acolo un puț care era în jumatea câmpului; pe câmpu' ăla mergeai douăj' de kilometri șî nu era nicio casă – așa, la Ciocile, Murgeanca, Bărdeşti, Murgeanca șî acolo. Vreo opt, zece dejugători. Șî ne duceam acolo unde aveam pământu'.
Era sate p-acolo-șa. Șî ne găsisem un om care să ne primească șî pă noi. Șî stăteam acolo, la el. Acolo dormeam, așa, acolo duceam nutrețu', acolo duceam la oamenii ăia, că trăiam în bună împăcare cu ei, duceam o țuică, ne veseleam toți.
Șî ne duceam așa: primăvara aram. Aram, semănam. De-acolea ne duceam la prășit. Ne duceam când să prășăște

Stânga: Plante și animale din comuna Colți

Dreapta: Peisaj din comuna Colți

prima dată şî nu vineam acasă. Stăteam de prăşeam ş-a doua oară. Adică să face două prăşituri, dac-ați aflat dă la părinții dumneavoastră. D-acolea vineam acasă şî toamna ne duceam la cules. Şî culegea fieş'care bucata lui de pământ. Aveam acolo porumbare, adică unde puneam porumbu', îl curățam de foi. Ş-acolo l-aveam. Nutreț pentru vite. Când ne duceam primăvara următoare, anu' următor avea nutreț pentru vite.

Eu, că eram tânăr p-atunci, mă duceam la hor-acolo. A fost cât p-aci, aşa, ca să rămân acolo, să nu mai viu aici. Da' maică-mea zâce, hăă, da' păi cum, eu ce fac cu copiii ăştia, cum mă descurc cu ei ? Nu, stai aicea, mamă !

Mi-a făcut casă. Am avut casă di la deal, aşa, cum să vede terenu-ăla, pământu-ăla. Acolo-am avut casă până să mă căsătoresc. Înainte 'cea că când să te căsătoreşti să ai casă, să ai unde duce nevasta. Şi am făcut cas-acolo şi toți copiii mei îs născuți acolo. Aveam grajd – aci a fost, era grajd mai încoace. Şî ce m-am gândit eu ? Ia stai, dom'ne. Începuse ăştia mai pricopsiți ai comunii să facă cărămidă, să facă case din cărămide. Că la noi să făcea aşa, cu pământ. Şî ne-am făcut cărămidă şî ne-am făcut şi casa. Şî de-atunci trăiesc acia.

Am fost al treilea care-am avut televizor în sat. În comună. Primu' a avut secretaru', al doilea frate-miu, al treilea eu. Lumină electrică tot la fel, am fost printre primii. Era o uzin-aicea, că nu era curent continuu ca acuma.

Şî m-am căsătorit în cinzăci şi şapte. Am patru băieți. Să trăiască la toată lumea ş-ai mei ! Şî acuma a sosit bătrânețea. Da.

Am – născut în douăş'opt – şapte'ş nouă de ani. De profesie sunt şi agricultor şi crescător de vite, că v-am spus că am două vaci. Şi am practicat şi meseria de tâmplar. Am fost – hai să zic, că poate mă laud – cel mai bun tâmplar din comună.

Era odată, când am început eu să lucrez tâmplărie. A trecut un convoi de căruțe.

P-atunci era colectivu'. Şi când au auzit vâjâit – că nu să pomenise pă la noi - , au oprit căruța, ia să vedem. Ia uite, bagă scândura şi o taie la circular şi o trage la rindea ! Să mira lumea. Pă urmă a văzut. Adică atunci era ceva deosebit. Că noi trăgeam cu rindeaua manual. Muncă grea.
Şî cum vă spusei – a trecut timpu' şî a sosit bătrânețea. Acum ne ocupăm cu ce putem. Cu o vită, cu nu ştiu ce, că nu poți să stai să nu faci nimic. Păi, ce, dacă eşti pensionar să stai aşa, am pensie, am fost salariat ? ! Am fost tâmplar la fabrica Nehoiu, fabrică de cherestea, adică o fabrică printre primele din țară. Debita material bun, nu aşa. Căra cu trenu' din ea. Aducea cu trenu-n ea şi tot cu trenu' lua. Da. Am işit la pensie, am işit acasă.
Acuma, cum v-am spus. Uite, vreau să-mi pregătesc o coporâie. Nevasta zâce, ce faci, mă, cu-atâtea coase ? Să aibă dintr-ales, dom'ne, aşa, să fie acolea. E !
Am mai făcut la oameni. Uite, careva aşa care cred că aş avea nevoie de el, hai să-i fac o coporâie. Coporâie de coasă, da, aşa-i zâce la bățu' la care pui coasa.
De bază eu am făcut tâmplărie: uşi, ferestre. Dispensaru' de-aicea, toată tâmplăria dispensarului a trecut prin mâinile mele. Adică eu lucram la fabrică. Şî zâce, uite, măi, nea Chirule, facem tâmplărie la dispensaru' de la dumneavoastră. Da, dom'ne. Şî toată treaba-i trecută prin mâinile mele. V-am spus, am fost un bun tâmplar.
Căruța mea-i făcută de mine. Mai puțin roatele-alea. Spițele-alea care-s băgate – de mine, butucii ăia unde să pune şî să formează roata – de mine-s făcute. Numai că le-am dus la o rudă de-a mea, un cuscru al meu. Fierăria, fiarile-alea care-am făcut căruța, tot de mine-s făcute, dac-ați văzut căruța colea. Şî am scule de fierărie, d-ălea de suflă-n foc – foale.
Da. Am făcut. Mi-a fost drag din copilărie să fac ceva, să văz ceva că am făcut cu mâna mea. Nu aşa, să stai de lemn Tănase. Am lucrat şî lemn şî fier. Şî să zidesc – eu pot să fac o casă de jos şi până sus. Aproape şi cu sobe cu tot.
Şî soția a muncit, amândoi. Am cărat amândoi. Adică piatră n-am cărat, am cărat cu căruța. Mai era cazu' când am mutat piatră di ici colea-şa cu targa, cu soția.
[…]

Localnici din comuna Colți

N: Dar să știți că-mi face o mare plăcere când mă odihnesc sau mă relaxez oleacă să stau pă canapea să privesc totu' verde.

[…]

A: Acia e Malu Boştogii. Aşa-i zice la pădure acia, a lu' Boştoagă. Mai e Malu Ruginoşii cum te duci la Muscel. Samaru e mai în spate. Cum îi zice la vârfu' ăsta care se vede de-aicea, fără pădure ?

N: Vârfu Hoților. Să zice că pă timpuri, când jefuiau haiducii, hoții, așa ceva, acolo stăteau, acolo să duceau. Acolo nu putea niminea să-i atace, nu putea să-i prinză, n-avea niminea coraju' să să ducă acolo. Şî acolo e un vârf gol, care nu creşte păduri pă el.

A: Malu Ruginoșii are apă ruginită.

N: Adică s-ar zice că în jos, în pământ, s-ar putea să fie minereu de fier.

A: Pă unde curge apa, pietrele-s ruginite.

N: Malu', așa.

A: Samaru era odată un lac. Nu știu dac-o mai fi.

N: E Vârfu lu' Samar. La noi când ninge prima dată, ia uite, Samaru-i alb. Muntele-ăla. Ninge la Samaru. Uite, este zăpadă pă Samaru. Acolo videm prima dată zăpadă. De acoalea să lasă mai în jos, pă măsură ce să răcoreşte timpu'.

A: Şî la Vârfu Zboiu. Zboiu aici vine, la Colți, în partea asta.

N: Ăla-i cel mai înalt, Vârfu Zboiului. Da, da, da, din comună-i cel mai înalt.

[…]

A: Înainte, la Colți erau mai multe cătune.

N: Îi ai pă Fijărești, stânga, Călugărițele...

A: Nu mai e sat, nu mai e lume, nu mai e lume la Călugărițele.

N: ... așa, și Colții...

A: Colții de Sus, spun ei acuma...

N: Și Poiana.

A: Ultima e Poiana. Da' mai sunt sate.

N: Acuma e ultima.

A: Acuma. A fost Măgădan și Lupoaia. Lupoaia a fost ultima. Da-i departe. Or fi vreo 5-6 km până la Lupoaia?

N: Or fi. Sunt trei văi: Valea Colților, Valea Alunişului şi Valea Muscelului. Deci pă valea asta în sus [Valea Colților], a fost aşa, afară de satu' nostru: Fijăreşti, Colții, Călugărițele, Lingureşti, Poiana, Măgădan şî Lupoaia.
A: Atâtea sate-au fost.
N: Şî din astea a mai rămas, din şapte...
A: Le-a mai grupat, nu le-a lăsat.
N: ... a mai rămas aşa: Fijăreşti, Colți, Poiana.
A: Atât, trei. Poiana, acolo nu-s case multe, în Poiana. La Colții de Sus să zice că a fost o piatră colțuroasă.
N: A fost o stâncă aşa de ascuțită şî colțorată...
A: Acolo a fost primu' sat, acolo a fost şi biserică, la Colții de Sus.
N: A fost şî biserică şî acuma nu mai e.
A: Nu mai e nimic.
N: Nu mai e nimeni.
A: Ursu'.
[…]
N: Pă Valea Alunişului este-aşa: Valea Boului, Strâmba şî Aluniş.
A: A mai fost Paltinu' şî Comarnic, da' le-au desființat. Paltinu tot departe era.
N: Iar pă Valea Muscelului, în spatele lu' Samaru, dincolo, că acolo-i tot sat, acolo-a fost Camboru şî Muscelu Cărămănesc.
A: Şî Mățara. Mățara n-au nici lumină, n-au... Sunt vreo şapte femei vădane.
N: La Camboru mai sunt câteva case.
A: Noi, pe satu' nostru-i zicea Între Sibicii. Am avut şi comună Între Sibicii pă vremea lu' Ceauşescu. Şi pă urmă a desființat-o, i-a zis iar Colți.
[…]
N: Alte vremi era-nainte ! Ştiți poezia ?

Alte vremi era-nainte.
Le cunosc cei din morminte.
Rar putea să-şi vadă lanu'
Secerat de grâu săteanu'.
Când era mai plin, mai des,
Bobu' spicelor pe şes,
Vuiet aducea-n zbor vântu',
Paşi cutremurau pământu'.
Şi cum lupii sar la oi,
Aşa tăbărau pă noi.

E, de-atuncea-s fugiți oamenii ăia p-aicea, pă la Colți, pă la Lupoaia.

Poezia asta-i din cartea de clas-a patra, de când eram la școală. Cică:

Șî-napoi când se-ntorceau
Pe la cuiburi ce găseau ?
Scrum, tăciune-n loc de case
Iară-n loc de vite, oase.
Și din vatra dărâmată
Și cenușa spulberată...

De-atunci îi lumea asta a noastră p-aicea...

Stânga:
Fântână cu inscripție din comuna Colți

Dreapta:
Roți de lemn din Cănești

Mulțumim oamenilor din Ținutul Buzăului care au stat de vorbă cu noi: Luminița Negoiță, Nuța Ungureanu (Beceni), Dumitru și Maria Tănase (Berca), Tudor Băiețelu, dl. Blându, Elena Cășaru, Tudor Cojocaru, Sorin Crăciunică și soția, Gheorghe Dinu, Costică Horhocică și soția, Geta Popa (Bisoca), Ștefan și Veronica Chițu, dl. Crăciunescu zis Arnicioiu, Liliana Duduianu, nea Fane, Costică Mâncu, Ciprian Moise, Gheorghe Moise, Dobra Popa, Neculai Radu, dl Șerbănescu, Florentin Tănase (Bozioru), Doinița Chioreanu, Mihai Chioreanu, Gheorghe Dedu și soția, Ionică Dragoe și soția, Stere Gogea, Dan Dumitru Lungu, Viorica Manea, Gheorghe Perțea, dl inginer silvic de la primărie (Brăești), Doina Ciobanu, Laura Conda, Mihai Mâncu, Gheorghe Petcu (Buzău), Gică Dăniță, Elena Dinicioiu, Mirela Lopată, Gică Pascu, Ion Prună (Cănești), Elena și Gică Borcăiaș, Elena și Petrișor Jilavu, Vasile Filipescu-Tănase, Săndica Leu-Dobre, Rica Lopată, Valerică Popa, Dorel Uță (Chiliile), tanti Anișoara, Neculai și Anica Chiru, Ioana și Toader Dumitrescu, Ștefan Dumitrescu, Leonora Gavrilă, Dumitru și Viorica Nica, Gheorghiță Popa, Ilie Stan, Ion Untea, Ion Vintea (Colți), Neculai și Stana Filip, Ion Panaite, Gheorghe Stoica (Cozieni), Viorel Bănică, Viorel Cristescu, Andreea Dieaconu, Pr. Sandu Dieaconu și soția, Vasile Lefter, Emilia Panaiete, Ion și Sanda Zota (Lopătari), Valeriu Beșliu, Vasile Cârlig, Ovidiu Iamandei și soția, Cecilia Petrescu (Mânzălești), Ion și Zenobia Damian, Chira Florescu, Pr. Grigore Florin (Odăile), Pr. Andrei, Ionel Danciu, Costică Drăgoiu, Mircea Nicu, Maftei Prahoveanu, Ion Strezoiu (Sărulești), tanti Cornelia, Dumitru Pavel și nora, Vasile Pistinie, Dumitru Roșu și soția, Sandu Sfinteș (Scorțoasa), Niculina Gavrilă, Gheorghe Ghizuroiu, tanti Savastița (Valea Salciei), Eugen Beceanu, Dumitru Cristea, Ion și Elena Floroiu, Iulia Lescai, Roneta Matei, Ana Ursache (Vintilă Vodă)
Mulțumim de asemenea localnicilor care ne-au ajutat și ale căror nume nu le cunoaștem.

Dejugătoare – loc de popas pe un drum mai lung unde se scoteau boii de la căruță, se adăpau şi se hrăneau, iar oamenii se odihneau şi mâncau. Existența dejugătorilor în zonă se leagă, pe de o parte, de împroprietărirea de după război a țăranilor din zona de munte cu terenuri din comunele de câmpie (Padina, Cochirleanca), iar pe de alta de schimburile care se făceau între munteni şi cojani, produsele fiind transportate cu carele cu boi.

„Mergeam zece kilometri, dejuga, mânca lumea, să odihnea vitele, mânca şî ele. După aia iar mai plecau zece kilometri. Dejugătoare, da, da, da, era unde toată lumea oprea acolo care călătorea. Ca să vi le spun aşa, era ... - plecam d-aici -: Pătârlage, Cislău, Vipereşti, Cândeşti, Buzău, Ținteşti, Aldeşti, Pogoanele, Ciocile, Puțu Ioanii – trecea p-acolo un puț care era în jumatea câmpului; pe câmpu' ăla mergeai douăj' de kilometri şî nu era nicio casă – aşa, la Ciocile, Murgeanca, Bărdeşti, Murgeanca şî acolo. Vreo opt, zece dejugători. Şî ne duceam acolo unde aveam pământu'." (nea Neculai Chiru, Colți)

„Erau dejugători la Policiori, pă Luncă, la Pițigoi, pă Malu Săpocii – acolo se furau boii de la jug, mergând. Treceau gârla țiganii din Cândeşti, scoteau resteu' de la jug, dezlegau bou'." (Sandu Sfinteş, satul Policiori, comuna Scorțoasa)

Moş Vasile Cârlig, din Mânzăleşti, povesteşte că bunicul lui avea dejugătoare chiar acolo unde are el casa acum. *„Aici, sub nucul pletos de la moş Toader Cârlig, era dejugătoare pentru toată lumea, de pe toate văile. Veneau aici şi cojani, şi mocani... Aici se adăposteau, mâncau... Iarna atârnau țurțurii de boi, că până-n '26 singurul pod de peste Slănic era la Cernăteşti."*
„Chilii erau acu' vreo două sute, două sute şi patruzeci de ani, undeva sus, într-un loc unde se opreau călugării. Era ca o dejugătoare. Veneau de la Mănăstirea Găvanele, din Mânzăleşti, din Neamț, din Vrancea şi treceau spre Răteşti."

(nea Vasile Filipescu-Tănase, comuna Chiliile)

"La noi mai poate face orientare și omu' de rând"
(nea Neculai Chiru - satul Colții)

Alegis

Alegis

COMUNA BECENI

Vintilă Vodă
DJ 203K
Valea Homocioaia
Sit geologic
Dogari
Arbănaşi
DC 97
Gura Dimieni
Floreşti
DC 191
Vulcanii noroiosi
Mărgăriți
Slănic
Biserică veche
BECENI
Valea Parului
Carpiniştea
Izvorul Dulce
Buzău
DJ 203K
DC 107

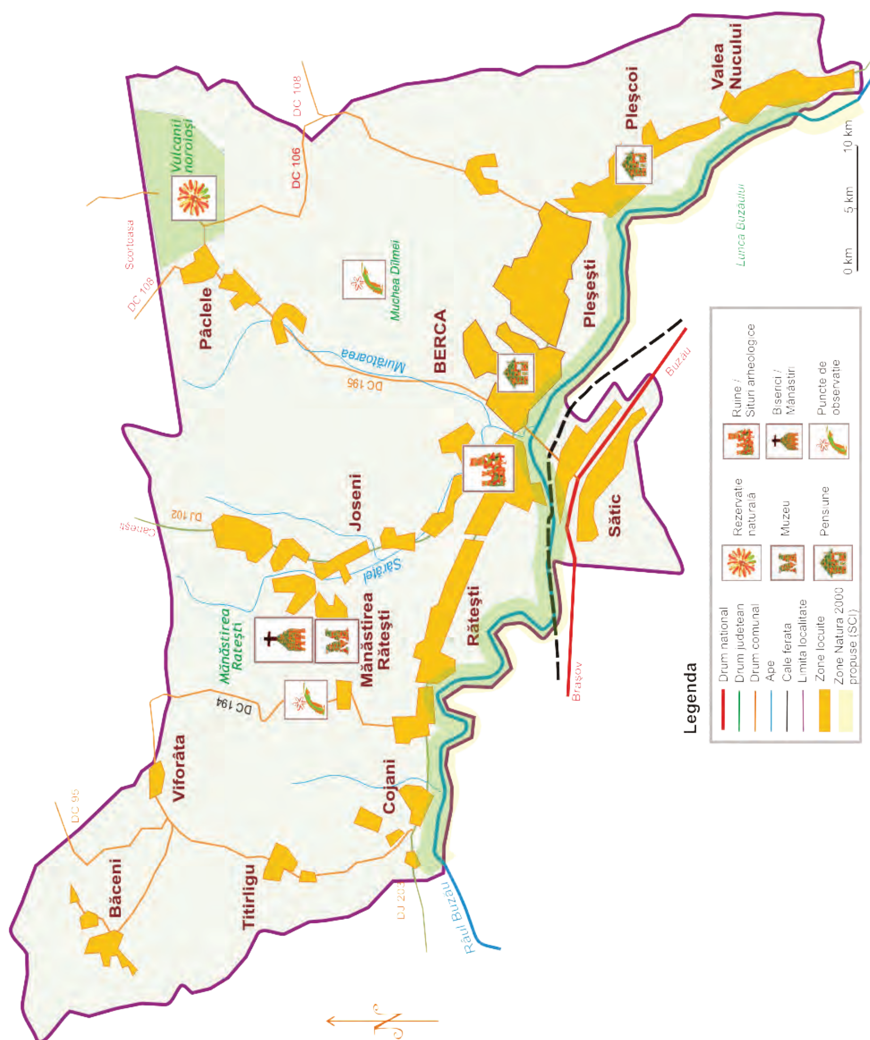
0 km 5 km 10 km

Legenda

- Drum judetean
- Drum comunal
- Ape
- Limita localitate
- Zone locuite
- Puncte de observație
- Biserici / Mănăstiri
- Pensiune
- Puncte naturale

COMUNA BERCA

COMUNA BISOCA

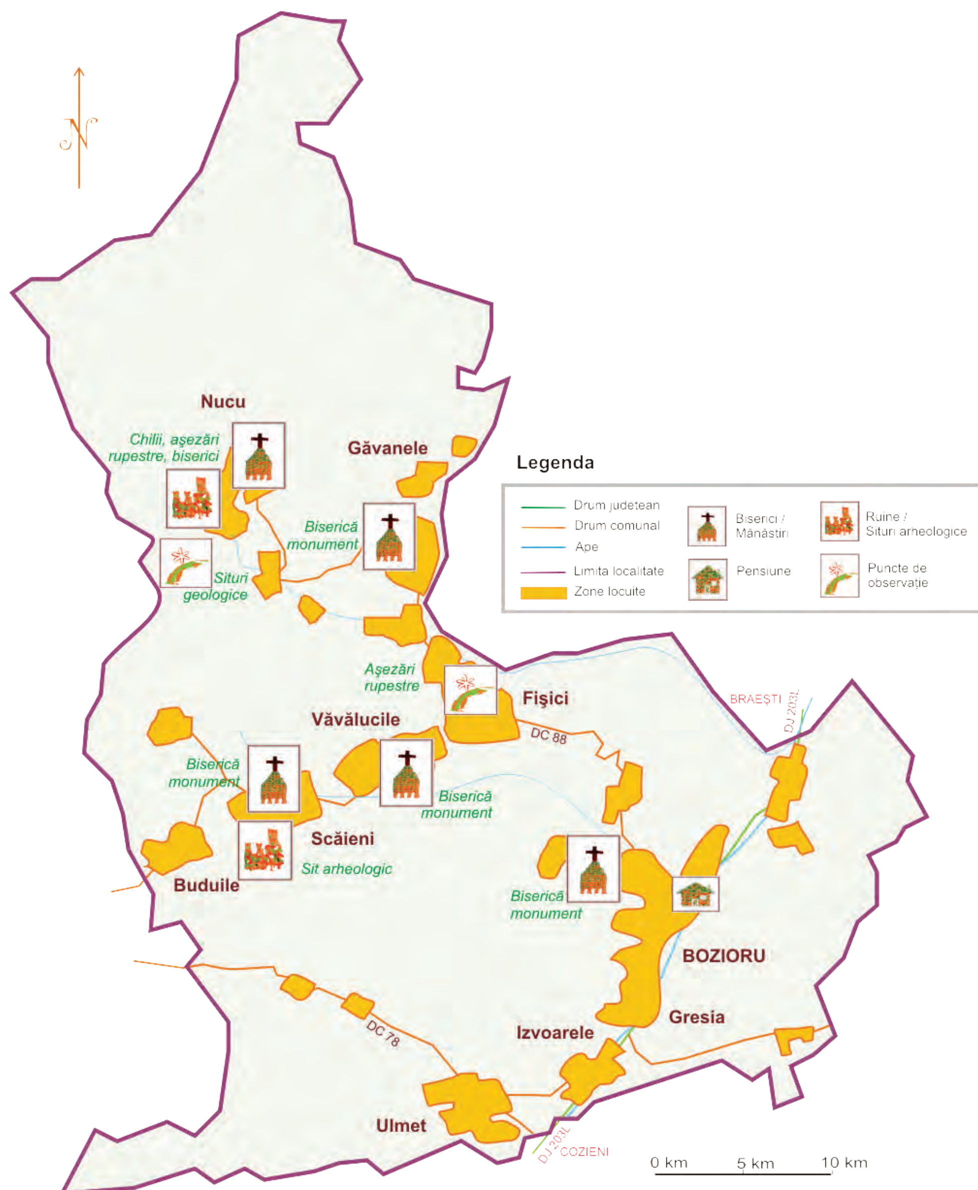
Legenda

- Drum judetean
- Drum comunal
- Ape
- Limita localitate
- Zone locuite
- Zone Natura 2000 propuse (SCI)
- Rezervatie naturală
- Camping/ Camin elevi
- Biserici / Mănăstiri
- Puncte de observatie

"Masa lui Bucur"
Pleşi
Mănăstirea Poiana Mărului
Rîmnicul Sărat
Jitia
Şindrila
DJ 204C
Băltăgari
Biserici monument
Recea
Rezervatia Lacurile
Lacurile
Pleşi
Plavatu
Sările
BISOCA
DC 102
Mânzaleşti
Lopătăreasa
Pecineaga
Sărulesti
DJ 204C
Buzău
0 km 5 km 10 km

COMUNA BOZIORU

COMUNA BRĂIEŞTI

Gura Teghii
DJ 203K
Lopătari
N
Brătileşti
DC 94
Canești
Sit geologic
Biserica Adormirea Maicii Domnului
Goideşti
Ivănețu
BRĂEŞTI
Ruginoasa
Biserica Sfîntul Vasile
Chihlimbar negru
Pîrscovelu
DC 86
Pinu
Sarea Pinului
DJ 203L
DC 182
Odăile
Bozioru

Legenda

Drum județean	Biserici / Mănăstiri
Drum comunal	
Ape	
Limita localitate	Puncte de observație
Zone locuite	

0 km 5 km 10 km

COMUNA CĂNEŞTI

Izvoare sărate

Izvoare de petrol

Sit arheologic

DC 94

DJ 102F

Păcurile

Şuchea

DC 93

DC 105

Dc 182

CĂNEŞTI

Valea Verzei

Gonţeşti

Negoşina

Legenda

Drum judeţean	Ruine / Situri arheologice
Drum comunal	
Ape	
Limita localitate	Puncte de observaţie
Zone locuite	

0 km 5 km 10 km

COMUNA CHILIILE

COMUNA COLȚI

N

Gura Teghii

DC 69

Spre așezările rupestre de la Bozioru

Peștera lui Dragomir

Ansamblul rupestru Biserica Aluniș

Aluniș

Piatra Colților

COLȚI

Coții de Jos

MusceLu Cărămănești

Bozioru

DC 69

DC 78

Cozieni

Muzeul Chihimbarului

Situri geologice

DC 69

Pătîrlagele

Legenda

Drum comunal	Rezervație naturală	Ruine / Situri arheologice
Ape	Muzeu	Biserici / Mănăstiri
Limita localitate	Pensiune	Puncte de observație
Zone locuite		

0 km 5 km 10 km

COMUNA COZIENI

Legenda
Drum județean
Drum comunal
Limita localitate
Biserici / Mănăstiri
Ape
Zone locuite
Puncte de observație
Ruine / Situri arheologice

0 km 5 km 10 km

"Fierbători"
Glodurile
Colteni
Izvoru
Trestia
Odăile
Buzău
Conacul Trestieni
Zapodia
Valea Banului
Ciocănești
Curcănești
Pietraru
Biserica monument
DC 83
Lungești
Teișu
Bozioru
DJ 203L
Fața lui Nan
Bălănești
Sit arheologic
Biserica monument
COZIENI
Nistorești
Valea Roatei
Biserica monument
Cocîrceni
Anini
Berceşti
Tulburea
DC 68
DC 80
Punga
DC 74
Pănătău
Begu

COMUNA LOPĂTARI

N

Legenda

- Drum județean
- Drum comunal
- Ape
- Limită localitate
- Zone locuite
- Rezervație naturală
- Biserici
- Muzeu
- Puncte de observație

Slănicul

Focul viu

Gura Teghii

Terca

Ploştina

Malu Roşu

Luncile

Biserică veche

LOPĂTARI

Izvoare sulfuroase

Buştea

Trestioara

Brebu

Mînzăleşti

Pestrițu

Plaiul Nucului

Gura Teghii

Izvoare sulfuroase

Săreni

Goideşti

Fundata

Trestioara

Vîrteju

Goideşti

Potecu

Creveleşti

Ghiocari

Glodu Petcari

0 km 5 km 10 km

COMUNA MÂNZĂLEȘTI

Sit Natura 2000

Mănăstirea Găvanu

Pleşi

Lacurile

Plavățu

Cireşu

Buştea

Jghiab

Gura Bădicului

Complexul de la Meledic

Trestioara

Bisoca

Valea Cotoarei

Ghizdița

Poiana Vîlcului

Grunju

Slănicul

Beşlii

Lopătari

MÎNZĂLEȘTI

Satu Vechi

DJ 203K

Vintilă Vodă

Valea Ursului

0 km 5 km 10 km

Legenda

	Drum judetean		Pensiune
	Drum comunal		Rezervație naturală
	Ape		
	Limita localitate		
	Zone locuite		
	Zone Natura 2000 propuse (SCI)		Puncte de observație
	Ruine		Mănăstiri

COMUNA ODĂILE

N
Brăești
DJ 203L
Valea
Fîntînii
Lacul
Lacul
Bozioru
Biserică
monument
Biserică
monument
Suchea
Scoroşeşti
ODAILE
Dealu
Murătoarea
Robari
Capu
Satului
Cozieni
Piatra
Alba
Pietriş
Văcăria
Posobeşti
DC 84
Valea
Ştefanului
Corneanu
Dîlma
Vîrful
Dîlma
Cozieni

Legenda
Drum județean
Drum comunal
Ape
Limită localitate
Zone locuite
Biserici
Puncte de
observație

0 km 5 km 10 km

COMUNA SĂRULEŞTI

Bisoca

Bisoca

Sările

Păcineaga

Valea Largă

Valea Salciei

DC 121

DC 104

N

SĂRULEŞTI

Goicelu

Biserica "Sfîntul Nicolae"

Legenda

Drum județean		Biserici	
Drum comunal			
Ape			
Limită localitate		Peisaje	
Zone locuite			

Valea Stînei

DJ 204C

Vintilă Vodă

Cărătnăul de Jos

Cărătnău

Cărătnăul de Sus

Mărgăriteşti

Vintilă Vodă

0 km 5 km 10 km

COMUNA SCORȚOASA

Legenda

Drum județean	Puncte de observație
Drum comunal	Rezervație naturală
Ape	Situri arheologice
Limita localitate	Biserici
Zone locuite	
Zone Natura 2000 propuse (SCI)	

Chilii
Vintila Vodă
DC 93
Grăbicina
DC 98
Chilii
Grăbicina de Sus
Dc 93
Vintila Voda
Grăbicina de Jos
Canești
Deleni
Biserica veche
Balta Tocila
Canești
DJ 102F
Margariți
DC 97
Beciu
Gura Văii
Sărățel
Băligoasa
Sit arheologic
Canești
Vulcanii noroioși
Dc 92
Odaile
Dîlma
SCORȚOASA
DC 95
Lacurile de la Policiori
Berca
Plopeasa
Policiori
Rezervația Vulcanii noroioși
DC 108
Berca
DC 95
Berca
Berca
Berca
DJ 102F

0 km 5 km 10 km

COMUNA VALEA SALCIEI

Zidul Uriaşilor

Spidele

VALEA SALCIEI

Biserică veche

Buda

DC 121

Săruleşti

DC 121

DC 121

Cîlnău

Valea Stinei

Valea Salciei

Legenda

	Drum comunal		Biserici
	Ape		
	Limita localitate		Puncte de observaţie
	Zone locuite		

0 km 5 km 10 km

COMUNA VINTILĂ VODĂ

N

Sit geologic
VINTILĂ VODĂ
Sit geologic
Sărulești
Mânzălești
Sîrbești
Ruinele Mănăstirii
Bodinești
Biserica veche
DJ 204 C
Coca Antimirești
Niculești
DC 99
Coca Niculești
Biserica veche
Petrăchești
DJ 203K
Podu Muncii
Buzău

0 km 5 km 10 km

Legenda

Drum national
Drum judetean
Drum comunal
Ape
Cale ferata
Limita localitate
Zone locuite
Puncte de observație
Rezervație naturală
Muzeu
Pensiune
Biserici / Mănăstiri
Ruine / Situri arheologice

PUNCTE DE INTERES IN ȚINUTUL BUZĂULUI

Vulcanii Noroioşi, comunele Scorţoasa şi Berca, rezervație geologică şi botanică, Sit Natura 2000 (propus), destinată conservării unui fenomen relativ rar, reprezentat de erupțiile de apă, hidrocarburi, sare, mâl, fragmente de gresie, în lungul unor fracturi;
Mănăstirea Răteşti, satul Răteşti, comuna Berca, mânăstire de maici;
Cetatea Berca, ctitorită în 1694 de stolnicul Mihalcea Cândescu şi Anița Cantacuzino;
Pădurea Viforâta, Berca;
Pădurea Lacurile, Bisoca, rezervație forestieră, geologică, botanică, sit Natura 2000 (propus), pădure de pin, mesteacăn şi molid, turbării, lacuri montane;
Mănăstirea Poiana Mărului, Bisoca (sec al XVIII-lea);
Bisericile şi locuințele rupestre de la Bozioru de Sus, Ivănețu, Ruginoasa;
Complexul de biserici şi aşezări rupestre de la Fişici, Nucu, Aluniş. Aproape 30 de lăcaşuri de cult săpate în rocă. Cele mai importante: Bisericuța din fundul peşterii, Chilia din Peştera lui Iosif, Peştera Dionisie Torcătorul, Schitul Alunişul, Schitul Agaton, Vârful Crucea Spătarului, Schitul Piatra Găurită, Schitul Fundătura;
Ruinele Mănăstirii Pinu, Bozioru, din epoca medievală, lângă izvorul Pinu;
Izvoare de păcură, Căneşti, izvoare naturale de păcură, ape sărate şi sulfuroase;
Muzeul Chihlimbarului de la Colți-conține o colecție de chihlimbar, colecții de flori de mină, roci, fosile, documente privind exploatarea chihlimbarului;
Biserica Aluniş, săpată în piatră pe la anul 1274, atestată din 1351, fost schit de călugări până la 1871, acum este biserica satului;
Platoul Meledic, comuna Mânzăleşti, rezervație geologică, speologică, botanică, Sit Natura 2000 (propus), carst pe sare, peşteri în sare, lacurile cu apă dulce, vegetația cu specii de plante halofite, subtermofile şi termofile;
Focul Viu, sat Terca, comuna Lopătari, monument al naturii, fenomen natural produs de o continuă emisie de gaze la suprafața solului;
Pădurea Găvana, Mânzăleşti, rezervație naturală;
Piatra Albă "La Grunj", Mânzăleşti, monument al naturii de interes geologic, tuf vulcanic dacitic;
Sfinxul Buştea, martor de eroziune în gresie;
Biserica Buştea, cu picturi de Tattarescu;
Mănăstirea Găvanu, Mânzăleşti, începută în anul 1707 pe locul unui lăcaş monahal;
Coolecția Etnografică a Văii Slănicului, Şcoala din Vintilă Vodă – colecție de obiecte populare;
Lacul de la Odăile, situat la izvoarele Murătoarei; este un lac carstosalin;
Lacurile de la Policiori, Scorțoasa, Valea Grăbicina, formate în urma alunecărilor de teren;
Ruinele Mănăstirii Vintilă Vodă.

INFO

Al. Odobescu, Pseudo-Kynegetikos, citat pe site-ul neoficial al comunei - http://bisoca.home.ro/
Dan Scoroşanu, „Comuna Brăeşti", 1980 - Vestigii rupestre din Munţii Buzăului, coordonator Corneliu Ştefan, Arhivele Statului Buzău, pp 79-81
Dorin Ivan, 2003 - Slam Râmnic, Repere culturale şi istorice, Editura Tempus, Ploieşti
Dumitru Nica, „Comuna Colţi", 1980 - în Vestigii rupestre din Munţii Buzăului, coordonator Corneliu Ştefan, Arhivele Statului Buzău, pp 83-86
Gabriel Cocora, 1988 - Mănăstirea Răteşti, Ed. Episcopiei Buzăului
Gheorghe Petcu, Judeţul Buzău. Album monografic, 2004 - Buzău, Consiliul Judeţean, Biroul de integrare europeană, Editura Alpha
Ion Macoveanu, 2006 - Munţii Buzăului. Tradiţii şi turism cultural, editura Omega, Buzău,
Marianne Mesnil, Anthropologie de l'Europe. Anthropologie de la mort, 2004, ULB, Bruxelles
Marcel Montandon, 1896 - „Dix-neuf (19) pages d'un recit original de Marcel Montandon d'une course faite en Roumanie avec son père à Meledic", , manuscris inedit
Nicolae Iorga, Prefaţă la Ion Voinescu, 1912 - Monumente de artă ţărănească din România, Bucureşti Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, 1999 -Buzău-Râmnicu Sărat, Oameni de ieri, oameni de azi, Editura Alpha
Valeriu Nicolescu, "Un ţinut de legendă, judeţul Buzău", http://www.buzau.com/judet.htm
Ionel Oprişan, Troiţe româneşti. O tipologie, 2003, Ed. Vestala, Bucureşti
Sanda Zota, Ion Zota, 2006 - Luncile – centenar. File de monografie,
Vasile Voiculescu, „Gânduri albe", 1986 - Cartea Românească, citat de preot Gabriel Cocora, în „Mănăstirea Răteşti", 1988, Ed. Episcopiei Buzăului, pp. 64-65
Mousaios, Buletin ştiinţific al Muzeului Judeţean Buzău, 1999, Volumul V, Editura Fiat Lux, Buzău
Buzău, Mică enciclopedie istorică, 2000, Muzeul Judeţean Buzău, Editura Alpha, Buzău
Muzeul Judeţean Buzău, 2005 – Chihlimbarul-bijuterie şi elixir, Editura Alpha, Buzău
http://bucurchiriac.wordpress.com/fragmente-din-opera/bucur-chiriacspovedania-unui-colectionar-de-arta-frgamente/
http://old.jurnalul.ro/articol.php?id=55865
http://www.formula-as.ro/reviste_493__144__.html
http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Social/21676/Chihlimbarul-din-Coltul-Carpatilor
http://www.cjbuzau.ro
http://www.renegatu.evonet.ro/RmSarat_Repere_culturale_si_istorice.pdf
http://bucurchiriac.wordpress.com/fragmente-din-opera

